

Apare cu sprijinul Primăriei sectorului 2 București, primar Neculai Onțanu

Luceafărul

DEVA
2
LUCEAFARUL

de dimineață

Săptămânal de cultură al Uniunii Scriitorilor din România

Nr. 17 (889), Miercuri, 3 iunie 2009, 16 pagini. Preț: 3 lei

Zbor vertical
de Viorel MĂRGINEAN

GELU NEGREA:

**Politică
și delicatețe
literare**

ADRIAN C. ROMILA:

**Folcloristica
e încă vie**

BOGDAN GHIU:

**Noua
democrație**

MIRCEA GHIȚULESCU:

**O falsă
sinucidere
la Național**

PAUL-GABRIEL SANDU:

**Câteva
născociri
despre urarea
predilectă
la români**

ANA-MARIA NISTOR

**Se poartă
creștinismul**

DINTRE SUTE DE CATARGE:

Gabriel Nedelea

În numărul viitor:

Oaspeți la Zile și Nopti de Literatură

1120-7742(200912)17:17:1-0

AMPRENTA CULTURALE ROMÂNEȘTI:

„Grandi romeni a Venezia”

În perioada 1-30 iunie 2009, odată cu debutul celei de-a 53-a ediții a Bienalei de Artă de la Veneția, Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică organizează campania vizuală intitulată „Grandi Romeni a Venezia” („Mari români la Veneția”), cu scopul de a atrage atenția asupra unor personalități culturale românești de renume internațional sau care au avut legătură cu Veneția și Italia și de a contribui, astfel, la generarea unui interes pozitiv din partea italienilor, venețienilor și a zecilor de mii de turiști din întreaga lume față de România.

Personalitățile selectate sunt: Vasile Alecsandri, Corneliu Baba, Nicolae Iorga, Constantin Brâncuși, Regina Elisabeta a României (poeta Carmen Sylva), Emil Cioran, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Gheorghe Petrașcu și George Enescu.

Astfel, fiecărei personalități îi este dedicat un afiș-panou, care cuprinde numele și reprezentativitatea culturală, portretul stilizat sau o operă picturală legată de Veneția (în cazul celor doi pictori), datele nașterii și morții, un citat semnificativ pentru gândirea sau afinitatea cu Italia.

În perioada menționată, panourile vor fi amplasate în interiorul celor 21 de stații de vaporetto de pe cel mai circulat și renumit canal al Veneției, Canal Grande, în următoarea ordine: la Piazzale Roma (afișe cu Eugen Ionescu și Corneliu Baba); la Ferrovia (afișe cu Mircea Eliade și Emil Cioran); la Riva del Biasio (afiș cu George

Enescu); la San Marcuola (afiș cu Nicolae Iorga); la San Stae (afiș cu Eugen Ionescu); la Ca' D'Oro (afișe cu Gheorghe Petrașcu și Nicolae Iorga); la Rialto Mercato (afiș cu Eugen Ionescu); la Ponte di Rialto (afișe cu Gheorghe Petrașcu, Corneliu Baba și Mircea Eliade); la San Silvestro (afiș cu Vasile Alecsandri); la Sant'Angelo (afiș cu Emil Cioran); la San Tomà (afiș cu Mircea Eliade); la San Samuele (afiș cu Gheorghe Petrașcu); la Ponte dell'Accademia (afișe cu Constantin Brâncuși și Emil Cioran); la Santa Maria del Giglio (afiș cu George Enescu); la Madonna della Salute (afișe cu Constantin Brâncuși și Eugen Ionescu); la San Marco (afișe cu George Enescu și Corneliu Baba); la San Zaccaria (afișe cu Regina Elisabeta a României și Vasile Alecsandri); la Arsenale (afiș cu Gheorghe Petrașcu); la Giardini della Biennale (afișe cu Constantin Brâncuși și Nicolae Iorga); la Sant'Elena (afiș cu Mircea Eliade); la Lido di Venezia (afișe cu Regina Elisabeta a României și Gheorghe Petrașcu).

Proiectul este realizat cu sprijinul Institutului Cultural Român și se bucură de patronajul Primăriei din Veneția, înscriindu-se în strategia pe anul 2009 a Institutului Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția, intitulată „Impronte culturali romene” („Amprente Culturale Românești”).

Revista revistelor

„De ce fluturul (sic!) e roșu? - Că a stat pe o floare roșă (sic!)”

Litere – revista lunară de cultură a Societății Scriitorilor Tîrgovișteni – păstrează, la nr.4 din 2009, profilul general al revistei, cu articole succinte, dar serioase și cu colaboratorii tradiționali, între care se remarcă Al. George, M.H. Simionescu, Barbu Cioculescu, Tudor Cristea, H. Zalis, Florentin Popescu, Liviu Grăsoiu, D. Ungureanu și alții. Cîteva luări de poziție mai mult sau mai puțin publice au indus ideea că, din acest colț de pagină, am aruncat o nedreaptă anatema asupra unei reviste onorabile. Fals! **Litere** este o revistă solidă și în care articolele personalităților menționate se citesc cu plăcere și interes. Critica severă și meritată s-a adresat exclusiv poeziei proaste, publicate inexplicabil sau poate justificat de slăbiciunea omenească a coordonatorilor. Poeții ultragiați au simțit nevoia să extindă asupra

întregii alcătuirii judecata care îi privea doar pe ei și să-i atribuie mobilitate străine criteriului estetic. Cu toate acestea, citatele alese au fost relevante și, din păcate, din numărul 4 s-ar putea culege niște perle cît toate zilele. **Litere** rămîne o revistă bună în compartimentul de critică, istorie literară, eseu, dar care publică poezie execrabilă. E o realitate pe care realizatorii, dacă au o minimă onestitate, ar trebui s-o privească în față și să ia măsurile potrivite. Pe ultima pagină a numărului 4, acidul LECTOR, se referă la revista „Noua Literatură” cu ironie și exigență, semnalînd „lipsa criteriilor valorice”, adică paiul din ochiul dnei Luminița Marcu. Nimic despre birnele din ochii **Literelor** - vezi, dacă mai ai cu ce, rubrica „Tineri poeți”, ce s-ar putea intitula „Portretul lui Gîgă la tinerețe”. Comparația

Luminița Marcu – Elena Udrea o fi savuroasă, dar LECTORUL tîrgoviștean ar putea găsi motive de haz în „poezia” din parohia proprie.

Calendar

- 3.06.1934 - Andi Andrieș
- 4.06.1937 - Gheorghe Peagu
- 4.06.1941 - Vasile Vlad
- 5.06.1941 - Ion Popa-Argeșanu
- 5.06.1948 - Aureliu Goci
- 6.06.1931 - Miron Georgescu
- 6.06.1965 - Valentin F. Busuioc
- 6.06.1937 - Marta Bărbulescu
- 8.06.1933 - Cristina Taco
- 9.06.1939 - Mariana Filimon
- 9.06.1938 - Elena Filipaș

IN MEMORIAM

Uniunea Scriitorilor din România și Asociația Scriitorilor București anunță cu profundă tristețe încetarea din viață a scriitoarei și traducătoarei Fraga Cusin. Fraga CUSIN s-a născut la 6 noiembrie 1945 în București. A absolvit ca șefă de promoție Facultatea de Litere, secția italiană-engleză, din cadrul Universității București. A lucrat ulterior, în cea mai mare parte a vieții, ca redactor la Agenția română de presă Rompres, secția engleză. Totuși, Fraga Cusin s-a dedicat de-a lungul timpului marii ei pasiuni – traducerea literaturii, intrînd de mulți ani în rîndul celor mai apreciați traducători de literatură britanică și americană din România. Printre cărțile realizate de reputata traducătoare, se numără titluri precum: *O istorie a lui Dum-*

nezeu: iudaism, creștinism, islam: 4000 de ani de căutari, de Karen Armstrong; *Documentele lui Platon* de Peter Ackroyd; *M-am măritat cu un comunist și Complotul împotriva Americii* de Philip Roth, *Albastru pur și Doamna și licornul* de Tracy Chevalier, *Un gest de iubire* de James Meek, Totul este iluminat de Jonathan Safran Foer. Ultimul an din viață, Fraga Cusin l-a dedicat memoriei soțului ei, poetul Adi Cusin, plecat dintre noi în aprilie 2008, ea fiind coautor alături de Daniel Corbu al volumului postum „*Umbra punctilor*” – Adi CUSIN – opera poetică, volum care va fi lansat la Iași, în luna iunie. Prin dispariția Fragai CUSIN, literatura română și lumea literară românească suferă o grea pierdere.

Luceafărul
de dimineață

Revistă de cultură
a Uniunii Scriitorilor din România
Editor: Asociația
LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ

Apare cu sprijinul

Str. Dimbovita nr. 59-61

Telefon: 0372.118.300

Fax: 0372.118.330

Director: DAN CRISTEA

Responsabil de redacție: GELU NEGREA

Redacția:

HORIA GÂRBEA

BOGDAN GHUI

SORIN LAVRIC

IOLANDA MALAMEN

STELIAN TĂBĂRAȘ

Colegiu editorial:

RADU F. ALEXANDRU

GABRIEL CHIFU

LIVIU CIOCĂRLIE

TRAIAN T. COȘOVEI

MIHAI ȘORA

CORNEL UNGUREANU

Art director: GELU IORDACHE

Administrație, difuzare: EUGEN CRÎȘAN

Tipărit la CROMOMAN

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ
este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.)

Adresa redacției: Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1
Tel: (021)-312.96.93; Tel./Fax: (021)-212.79.83

e-mail: luceafaruldedimineata@gmail.com

www.revistaluceafarul.ro

Banca Română de Dezvoltare -
Sucursala Victoria, București
Cont Lei: RO29BRDE445SV36784884450
Cont Euro: RO25BRDE445SV36784964450
ISSN 2065-7536

Autorii care doresc să fie recenzați în paginile LUCEAFĂRULUI DE DIMINEAȚĂ sunt rugați să expedieze cărțile pe adresa redacției: Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1

IMPORTANT! Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic și culese cu semne diacritice!

Reguli generale de corespondență cu redacția:

Manuscrisele nesolicitate și nepublicate nu se înapoiază.
Textele trimise către rubrica Posta redacției vor purta pe plac mențiunea respectivă.

DIFUZARE

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ poate fi cumpărată de la chioșcurile RODIPET din București și din țară. În București mai poate fi găsită la librăria de la Muzeul Literaturii.

De asemenea, se pot face abonamente prin Poșta Română; număr de catalog: 19379

Persoană de contact: Cristi Cristescu; tel.: 0724.285.595

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu răspunde pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ promovează diversitatea de opinii, iar responsabilitatea afirmațiilor cuprinse în paginile sale aparține autorilor articolelor.

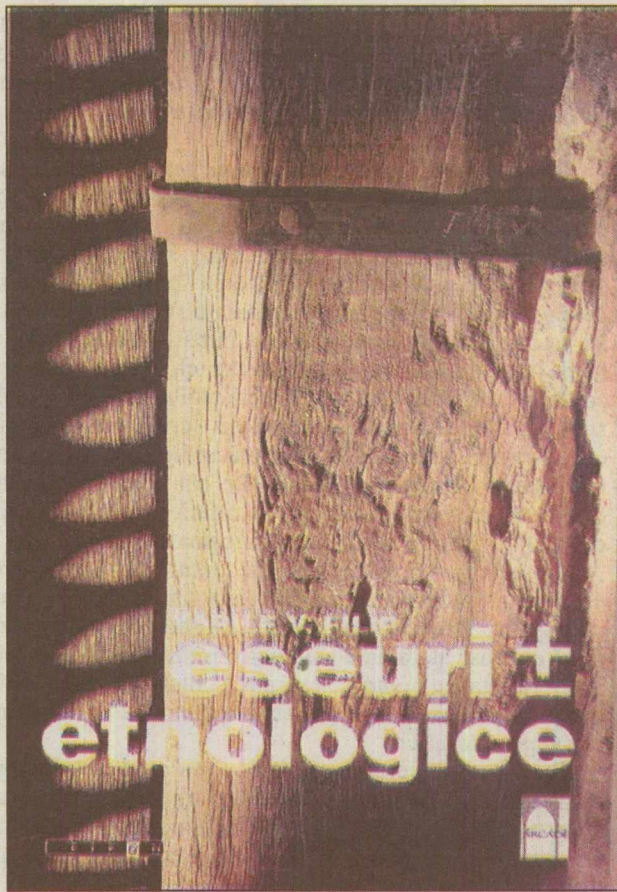
Folcloristica e încă vie

ADRIAN G. ROMILA

Obligată la marginalizare de o post-modernitate reticentă la specificitate, etnologia s-a refugiat într-o disciplină universitară rar frecventată. Pentru a supraviețui ca specializare, ea a fost obligată la asociere (în coada șirului) cu domenii conexe precum antropologia, imaginarul, istoria religiilor sau literatura comparată. Nu că înainte ar fi fost separată, dar obiectul ei de studiu era înainte (cel puțin până în anii '50-'60 ai secolului trecut) clar precizat: mentalitatea omului arhaic. Asta făcea ca să fie încă în vogă și să lucreze cu propriile instrumente: anchete de teren, interpretări de texte, obiecte și documente, conjecturi și analize factice, sistematizări. Fie că s-a numit „gândire sălbatică” (Claude Lévi-Strauss) sau altcumva, etnologia urmărea tipologia socio-culturală a mediului rural și paradigmele simbolico-imaginare ale mentalului pre-alfabetic. La noi, disciplina a fost strălucit reprezentată, mai ales din interbelic spre sfârșitul secolului XX, de nume celebre, folcloriști și filozofi, deopotrivă: Dimitrie Gusti, Lucian Blaga, Mircea Vulcănescu, Vasile Băncilă, Ernest Bernea, Romulus Vulcănescu, Mihai Pop, Iordan Datcu ș.a. Astăzi mai citim, pe ici, pe colo, câte o carte sau un articol de etnologie, cu slabe rezonanțe: Sabina Ispas, Antoaneta Olteanu, Petru Ursache, Vintilă Mihăilescu. Doar temele „in trend” și tratata larg multidisciplinară să mai transforme azi demersul etnologic-antropologic într-unul cu priză la public (cazul Andrei Oișteanu). Din aceste motive, contribuțiile contemporane în etnologie apar, de regulă, în reviste strict universitare, difuzabile numai în branșă.

Cartea etnologului bistrițean Vasile V. Filip (*Eseuri +/- etnologice*, Eikon, Arcade, 2008) se încadrează perfect în tipul de discurs marginal prezentat mai sus. Cu o tematică bogată, dedicată unor teme folclorice cu reverberație locală și națională, dar și cu recenzii de carte, ea adună articole, interviuri și alte luări de poziție, risipite în publicații locale, de-a lungul ultimilor ani („Zestrea”, „Revista ilustrată”, „Grai. Revistă de literatură și artă”, „Revista Bistriței”, „Studia Universitas Babeș-Bolyai”, „Mișcarea literară”). Autorul e, în zonă, un specialist reputat, atestat, între altele, în 1998, prin publicarea lucrării de doctorat, susținută la Facultatea de Litere a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca: **Universul colindelor românești (În perspectiva unor structuri de mentalitate arhaică)**, Editura Saeculum I.O. Cele șase secțiuni ale antologiei de eseuri – **Mituri fundamentale, Alte aspecte de cultură populară, Cărți de cercetare etnologică, Etnologie și literatură, File de calendar popular, Aspecte sociale** – încearcă să organizeze un material publicistic destul de mare și dau cărții un aspect ușor deconcertant. E, probabil, riscul oricărei antologii care pune laolaltă studii, recenzii, prefețe și interviuri. Originalitatea unor abordări salvează, însă, aspectul heteroclit al textelor. Ele se află mai ales în prima secțiune: hermeneutica eroului tragic din piesa **Meșterul Manole** a lui Blaga, în cheia miturilor zidirii din Balcani; paralela inedită între intriga **Mioritei** și cea a colindei ardelene **Mă luai, mă luai**, un text folcloric extrem de puțin cunoscut; apropierea dintre spiritul mioritic și cel dadaist; aspecte rurale transilvane în basmele culese de Ion Pop Reteganul; pomul și steagul în ritul nunții și al înmormântării din zona Bistriței-Năsăud; motivul „cârjei lui Dumnezeu” în câteva colinde și legende cosmogonice; memorie istorică și arhetipală în colindele năsădene; frumusețea în câteva descânțete de dragoste. Găsim, însă, și în celelalte secțiuni lucruri demne de citit: explicații ale unor sărbători populare, reflecții despre satul românesc în modernitatea ultimă, relecturi folclorice ale unor autori clasici (**Țiganiada** lui Budai-Deleanu, poemele de tinerete ale lui George Coșbuc).

Ceea ce aș remarca drept cel mai interesant punct al textelor din cartea lui Vasile V. Filip e armătura lor ideologică,

perspectiva de la care pleacă. Lucrul acesta îl arată pe autor un cercetător veritabil al culturii tradiționale, cu metodă și viziune proprie. E iarăși un aspect care conferă unitate discursului variat al volumului.

Din punctul de vedere al etnologului bistrițean, cultura arhaică se bazează pe o mișcare procesuală, pe o devenire concretizată în constituirea unor straturi, în timp, pe care cercetătorul trebuie să le investigheze în analiza unui anume fapt folcloric. Acest lucru e de natură să explice complexitatea funcționării culturii țărănești. „Judecată dintr-o perspectivă diacronică, cultura populară ni se relevă, pe verticala timpului, ca o succesiune de straturi orizontale, însumând, fiecare, anumite atitudini umane, dictate de anume niveluri de mentalitate. Urmărirea pe verticală fie și a unui singur motiv de cultură populară, dacă acesta a avut suficientă perenitate pentru a străbate mai multe din amintirile straturi succesive, poate da o idee despre devenirea umană în general, despre mărșăluțea luptei omului cu propriile sale limite.” Urmând tipologia lui Iuri Lotman, tradus la noi în anii '70, Vasile V. Filip distinge două niveluri ale culturii populare. Mai întâi, un nivel arhaic-atemporal, numit „semantic”, care nu tolerează originalitatea. Specifică modernității individualiste, originalitatea nu face parte din sistemul tradițional de valori, în care insul face parte din Ordine. El nu se poate defini ca fiind unică și irepetabilă, ci e parte a unui sistem care îl transcende. În mentalitatea arhaică, subliniază autorul, partea se identifică întregului, iar cunoașterea nu înseamnă acumulare de informație, ci „aprofundarea unei singure unități informaționale, care oglindește în sine întregul”. Adevărul, în acest caz, e atemporal, el e prezent prin participare la Ordinea tradițională, nu prin abstragere din întreg, iar valoarea e repetare a unui arhetip. „Gesturile și acțiunile omului culturii populare arhaice și tradiționale se ordonează după liniile de forță ale unor scheme mitice, iar manifestarea socială a acestora ia forma ritualului.” Prescripțiile rituale

garantează, pentru omul arhaic, adevărul fiecărui gest, al fiecărui obiect, al fiecărei propoziții ontologice.

Al doilea nivel al culturii populare propus de Vasile V. Filip e numit „sintactic”. El se constituie o dată cu apariția conștiinței individuale, cu trecerea de la artistul anonim ce repetă Ordinea la Demiurgul civilizator ce o contrazice. Acest nivel se face simțit în tensiunea dintre formele rituale canonice în curs de estompare și nevoia afirmării conștiinței de sine a creatorului popular. Conflictul apărut e generator de artă și marchează o cotitură importantă în morfologia mentalității arhaice. „Forma ritualică este resimțită ca limită a libertății creatoare și a libertății umane în general.” Deși respectă, în continuare, Ordinea, artistul popular tinde să devină, chiar în interiorul acesteia, creator de orizont și de stil. Probabil că folclorul românesc s-ar situa exact pe această graniță mobilă între anonimul uitat și individualismul încă neafirmat pe deplin.

Dialectica „semantic”-„sintactic” e aplicată de autor mitului creatorului din balada **Monastirea Argeșului**, așa cum e transpus el în drama expresionistă blagiană (e primul text al volumului și, de departe, cel mai consistent: **Meșterul Manole: între actantul ritualic și eroul tragic**). Mitul se umanizează în piesa lui Blaga, susține Vasile Filip. O dată cu scăderea necesității mitice a sacrificiului crește esența de artist a eroului. „Accentele se deplasează dinspre conștiința mitică, gregară, supraindividuală, a omului arhaic (creator al culturii semantice), spre conștiința individuală, etică și estetică, a omului modern (creator al culturii sintactice). Manole este tot mai puțin omul arhaic care, zidind, repetă actul primordial al creației, și tot mai mult artistul mânat de propriul impuls creator, dar, simultan, și omul, atașat de valorile de aici și de acum ale vieții.” Conștiința estetică se manifestă, însă, în forme rituale consacrate, dar care contrazic puternic etica: iubirea, atașamentul față de viață. Meșterul trebuie să ucidă, așa cere ritul și rânduiala unei jertfe ziditoare, dar victima e chiar soția sa. Iar „drama meșterului atinge momente de maximă tensiune tocmai acolo unde conștiința individuală întâlnește forme rituale bine conservate ce îngreșesc manifestarea liberă a forței creatoare a individului și – tocmai prin aceasta – o și provoacă. Ca orice sentiment, și cel al creației are nevoie de piedici pentru a se cristaliza și a crește.” Tragismul eroului blagian vine din punerea sub îndoaială a temeiurilor vechii Ordini care cere o jertfă creatoare și din asumarea unei lupte imposibil de purtat. El e un erou modern, prin excelență, într-o dramă mitică. Așa cum o demonstrează analiza lui Vasile Filip, Blaga duce mai departe originalitatea baladei românești, care, spre deosebire de alte variante balcanice, urmărește destinul meșterului până la împlinirea sa printr-o moarte simbolică (zborul eșuat de pe acoperiș) și printr-o metamorfoză acvatică.

Scrise convingător și bine așezate bibliografic, eseurile etnologice ale lui Vasile V. Filip dovedesc că știința folclorului e încă vie, chiar dacă e practică cumva în marginea umanioarelor de astăzi. Satul tradițional s-a perimat, e-adevăr, dar el mai subzistă imaginar ca obiect de studiu al unei științe uitate și, de ce nu, ca obiect de nostalgie amintire. Măcar în memoria unor pasionați nelecuiți de modernitate. „Sufletul lor”, afirmă autorul într-o anchetă despre soarta țărănilor contemporani, „și mai aduce aminte, încă, de foșnetul lanurilor de cânepă, de lătratul ca de zăvod al meliței, toamna, când lumina gălbuie se răsfrânge în grămezile de puzderii, iar cea albă a primăverii – în valurile de pânză întinse la uscat pe iarba proaspătă”. Cercetători ca profesorul bistrițean Vasile V. Filip se încapățânează să ne mai povestească, încă, elegiac, de „cămașa albă, încrețită la încheietură, a bunicii”.

Printre rondeluri și sonete...

„Dacă voia bună și zâmbetul se ofilesc în Bucovina, minteasă se usucă țara”, spune o vorbă din Nord și mult adevăr ascunde. Că așa stau lucrurile ne-o dovedește Emil Ianuș, un „răzvrătit” în meșteșugul condeiului, dar unul frumos, cu decență în vers și cumpătate în înțelesuri, care în ultima sa apariție editorială, volumul de rondeluri și sonete *Poezii alese*,

nu se sfiește să descoasă lumea, natura și moravurile, privite de ieri până astăzi la cântat de „cocoșul conștiinței”.

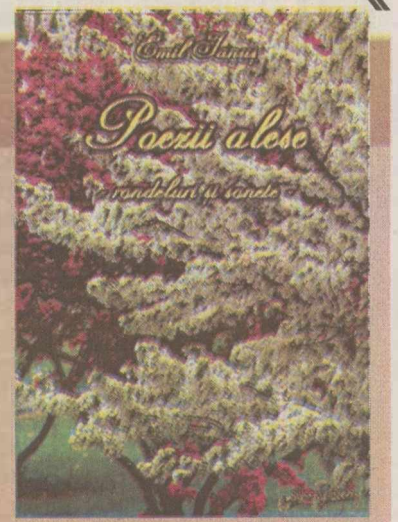
Cu mult bun-simț, el evocă o seamă de personalități culturale și literare (Grigore Vieru, Mihai Burduja, Iulian Vesper, Traian Chelariu și alții...), fără să uite că la „temelia” satului stau și bețivii, flămânzii, parveniții și tot soiul

de personaje dubioase, taman bune de „înțepat” cu penița (*Rondelul avarului, Rondelul bețivului rățacit, Rondelul boierului iureștean Codrescu, Rondelul descântecului...*), dar cu blândețe, el necunoscând limbajul dur, coroziv, al confrăților de pe alte meleaguri.

Una peste alta, *Poezii alese* place, tămăduiește, dă speranță; conturează un poet ma-

tur, cu îndelungi exerciții în sonete și epigrame, genuri literare care l-au consacrat de-a lungul unei bogate activități publicistice. Citiți cu încredere! Emil Ianuș aduce voia bună pentru suflete pe măsură. Motiv să-i menționăm cartea ca fiind o apariție de succes.

Ioan T. Lazăr

PUZZLE

O schiță de portret

GABRIEL CHIFU

Când iei distanță față de un loc, începi să-l vezi mai bine. Este ceea ce mi se întâmplă mie cu orașul Craiova.

Acolo trăiesc câțiva scriitori pe care (constat, cântărindu-i de la depărtare...) îi prețuiesc atât pentru calitatea lor literară, cât și pentru cea umană. Unul dintre ei este, neîndoios, Bucur Demetrian, un poet foarte bun, dar, din păcate, prea puțin cunoscut, în raport cu valoarea scrisului său. Această sub-cotare se explică, în primul rând, prin firea și comportamentul poetului. Bucur Demetrian face parte dintr-o categorie rară: se distinge prin discreție, decență, eleganță, îi sunt cu totul străine gesticulația largă, genialoidă, datul din coate, auto-situarea în vârful piramidei. Nu întreprinde nimic pentru a fi în prim-plan. Scrie și atât. Nu cultivă relațiile, nu se agită egolatră, este absolut lipsit de simțul „mondentății”, al alianțelor profitabile, nu aparține niciunuia dintre grupurile create doar ca să-i propulseze pe membrii lor. Relația sa cu literatura este una de natură profundă, strict personală: să scrie, să citească pare să fie modul său de a exista cu adevărat. Cine are răgaz să urmărească atent viața literară îi poate întâlni semnătura în revista **Ramuri**, rareori sub grupaje de versuri și număr de număr ca avizat comentator al cărților de poezie. Lirica sa stă sub semnul unei modernități crepusculare, de factură bacoviană. Egală cu sine, ea își extrage forța și expresivitatea tocmai prin acumulare, din curgerea monocordă. Cu câțiva ani buni în urmă, îl numeam un fel de receptor care captează tot ce ține de caducitatea ființei; atras magnetic de zona unei blânde negativități, simțind și descriind credibil asfințitul și golul, îl consideram un memorabil poet al imploziei și al tipătului mut. Volumul său din 2008, **Bărbați în fața oglinzii**, aduce o schimbare de ton pe care țin s-o semnalez, fiindcă modifică înnoitor poezia lui Bucur Demetrian. Astfel, poetul nu renunță la acea surdină care-i devenise o marcă, la acea mișcare lentă cu pași de pâslă, la rostirea pe jumătate, la existența cu puncte de suspensie. Dar le adaugă o atitudine inedită: în unele dintre versurile de acum, privirea sa e directă și neîndurătoare, iar imaginile surprind prin violență, așa cum se întâmplă în poemul din deschiderea cărții, **Lovitura de bici**: „...față în față cu vidanjorii/ scormonitori în/ fundul gurii/ de unde pornește cuvântul// apoi beau votcă rachiu vin ieftin/ cad în mocirlă/ la culcare primesc/ lovitura de bici/ pentru ziua de mâine”. Un fior metafizic străbate și animă aceste versuri în care eșuarea și sfârșitul (poetul e de găsit pe „scările ducând spre moartea cea de toate zilele”...) reprezintă o prezență dictatorială și, totodată, sursa unei semnificative pregnanțe stilistice. Ca în antologicul poem **Tablou**, generat de o rafinată analogie fundamentală (trupul, viața sunt asemenea tubului de vopsea pe care pictorul îl „stoarce” și-l preschimbă în operă...). Limpezimea, simplitatea, concizia rostirii creează aici un neobișnuit dramatism: „aruncă pata de culoare/ pune pastă groasă pe pânză/ din trupul ăsta bătrân/ stoarce zorile mincinoase/ aripile lui grele atârână/ cu toate căderile adunate/ ca bănușii de-o viață// stoarce trupul și pregătește/ șevaletul/ sorbind aerul rămas/ pe fundul mării/ pe buzele înecatului”. Așa cum spuneam, poezia lui Bucur Demetrian se cuvine să fie adusă în atenție, dar ca să-ți vorbească, trebuie să pășești tu spre ea, să ajungi tu la ea, iar pentru aceasta trebuie să dovedești vocație de cititor, adică să ai spirit pătrunzător, dar și timp, răbdare, devoțiune. Ceea ce, în vremurile noastre de traumatizantă precaritate, e greu.

Observam la începutul acestor însemnări faptul că lirica lui Bucur Demetrian nu e percepută la nivelul meritelor sale. Și descopeream o cauză imediată a acestei situații, anume felul său de a fi atipic, care presupune pasul înapoi, rămânerea permanentă în retragere, o retragere socială și nu numai. Nu e singura explicație. O alta, de ordin general, ar fi spațiul în care trăiește poetul. Cred – și mă bazez pe dubla mea experiență, aceea de provincial și aceea de locuitor al Capitalei – că se manifestă două unități de măsură: una a centrului (și, când spun centru, nu am în vedere doar sensul geografic al cuvântului...) și alta a provinciei. La vocație egală, scriitorul din provincie e silit să depună un efort mult mai mare pentru a se afirma, în comparație cu cel din Capitală. Funcționează o sumedenie de prejudecăți de receptare prin care îi dezavantajăm pe unii și îi avantajăm pe ceilalți. Apartenența la un centru de putere îi amplifică considerabil unui autor oarecare șansele de impunere pe piața literară. Uneori, oameni de talent din provincie sunt aidoma unor atleți care aleargă în afara pistei, în afara stadionului: nimeni nu se uită la ei și, deci, nu are cum să-i remarce, iar eventualul lor record nu va fi luat în seamă, nu va fi înregistrat, omologat. Aș putea să exemplific că așa stau lucrurile numind și alți poeți de valoare din Craiova, de la Ioana Dinulescu și până la Paul Aretzu, care și-au croit drumul târziu, cu un consum de energie disproporționat.

Dar, întorcându-mă la Bucur Demetrian, aș vrea să completez această sumară schiță de portret literar cu o referire la el ca om, ca prieten. Într-o vreme a atâtor dezamăgiri, el înseamnă o excepție care mă reconfortează și îmi creează iluzia că nu e totul pierdut, atâta timp cât există asemenea oameni, de caracter și de finețe, oameni pe care te poți bizui până la capăt.

Când închid ochii și mă gândesc la Craiova, îmi vine neapărat în minte și chipul, luminos pentru mine, al lui Bucur Demetrian. ◀

Viața direct și continuu constituțională. Mai mult: constituantă. Productivitatea, faptul vital, caracteristic și coexistent vieții, de a-și produce implicit, automat, și propriile legi, propria Constituție. Viața este direct, spontan politică.

Altfel spus, „capacitatea de a-ți pune propriile întrebări fără a te lăsa intimidat de niciun bun-simț, oricât de mic ar fi numărul celor care le înțeleg și indiferent de importanța aparent scăzută a mizelor”, „capacitatea de a nu renunța la propriile tale probleme indiferent de presiunea pe care o exercită asupra ta discipline mai prestigioase sau instituții mai solid instalate” (Bruno Latour, **Politiques de la nature. Comment faire entrer les sciences en démocratie**, Paris, La Découverte, 1999, 2004; **Politics of nature: how to bring the science into democracy**, Harvard University Press, 2004).

„Noua vârstă, post-representativă, a democrației”; „democrația permanentă a neîncrederii față în față cu democrația episodică a legitimității electorale (...) contrafort”; „democrația respingerii (...) democrația proiectului (...) poporul-veto”; „democrația electorală s-a erodat, democrațiile bazate pe exprimare, pe implicare și pe intervenție s-au consolidat”; „contra-demo-

la a critica incompletitudinea democrației, care, așa cum spune același Pierre Rosanvallon, nu a suferit, de 200 de ani încoace, nicio mutație interioară majoră în ceea ce privește reprezentarea și construirea legitimității. Ci regândesc radical constituțional democrația însăși. Noi forme de facto ale democrației așteaptă să fie conceptualizate și instituționalizate, constituționalizate de jure. Democrația se extinde, se rafinează, se complică, se dezvoltă. În ordine esențial, substanțial umană, singura dezvoltare, singurul progres pe care trebuie să ni-l imaginăm posibil este tocmai în ordinea democrației, chiar dacă, pe urmele modernității, noi ne-am obișnuit să delegăm progresul și dezvoltarea în ordine economică, științifică, civilizațională. Adevărata civilizație o dă, însă, democrația.

Dar democrația, ca atare, nu este dată, ci trebuie permanent rediscutată, re-creată. Ea nu poate fi asigurată și consolidată decât prin extindere, prin re-constituționalizare permanentă.

Or, noua constructivitate, noua creativitate constituțională a gândirii filozofice continuă activitatea pur critică, analitică, a ceea ce am putea numi marea epocă a deconstrucției. Gânditori precum Latour sau Rosanvallon (dar și mulți alții) continuă în

POLITICA LUI BARTLEBY

Noua democrație

BOGDAN GHIU

crația a precedat democrația electoral-representativă”; „viața democrației e structurată de tensiunea dintre sfera electoral-representativă și universul contra-democratic”; „un mod de gândire propriu-zis constituțional al dreptului la rezistență”; „suveranitate complexă”; „Fichte (...) interzicerea candidaturilor electorale”; „rebelul, opozantul și disidentul”; „suveranitatea negativă a poporului”; „reflecție a societății asupra ei înseși (...) comunitate lucrând public la propria ei infrastructură mentală și civică”; „acțiune a societății asupra ei înseși”; „activitatea democratică (...) depășește cu mult cadrul unic al instituțiilor electoral-representative”; „între puterea pur informală a opiniei sau a intervenției militante și dispozitivul strict constituțional rămâne un întreg spațiu de explorat”; desemnarea deținătorilor puterii „precare” prin „tragere la sorți”; „legitimare «slabă» prin tragere la sorți și putere «tare» de supraveghere”; „mult mai mult decât simpla desemnare populară conducătorilor, controlul cetățenesc este cel care definește democrația (...) alegerile au sfârșit prin a se impune ca un fel de instituție democratică totală”; și, mai ales, „cetățenii nu mai visează să cucerească puterea pentru a o exercita” etc. (Pierre Rosanvallon, **La contre-démocratie. La politique à l'âge de la défiance**, Seuil, 2006; sublinierile mele).

O nouă vârstă, o nouă „etapă”, un nou „spirit” caracterizează nu numai democrația și gândirea asupra democrației, noua teorie a democrației sau teoria noii democrații, ci și gândirea filozofică, gândirea propriu-zisă, modul de a gândi realitatea, de a reflecta asupra actualității, pornind de la actualitate. Vârstei „post-electorale” sau „post-representative” a democrației îi corespunde noua gândire „post-critică”, constructiv-constituțională. Noii teoreticieni ai democrației (din rândurile cărora multe alte nume, europene, dar și nord-americane, ar putea și ar merita să fie citate) nu se mai rezumă doar

pozitiv marea generație finală, hiper critică, a lui Foucault, Deleuze, Derrida & comp. Acolo unde aceștia din urmă au săpat, noii gânditori vin să construiască noi temelii. Infinitelor și radicalelor, cu adevărat abisalelor genealogii ale modernității și ale democrației, care nu au făcut decât să atragă atenția asupra găurilor, asupra golurilor superficial, ad hoc acoperite, expediate, care amenință dinăuntru impunătoarele edificii de putere ale instituțiilor modern-democratice, le ia locul acum șantierul de reconstrucție. Pe firul și pe armătura negativității dezvăluite a modernității democratice se structurează acum reconceptualizarea, reconstrucția democrației. Nu degeaba spunea, la începutul anilor '90, Bruno Latour, în titlul unei cărți devenite emblematică, „N-am fost niciodată moderni” (Nous n'avons jamais été modernes. *Essai d'anthropologie simétrique*, La Découverte, 1991, 2000). Modernizarea trebuie reluată, abia începută – altfel. Modernitatea a rămas virtuală pentru că s-a consumat pripit, accelerat, în forme în același timp deviate și extreme tocmai pentru că au fost expediate. Noii gânditori, noul spirit constructiv-constituțional al gândirii filozofice umple ceea ce generația anterioară a săpat, eliberând locul de improvizații literale împietrite, monumentalizate, sacralizate. Asta înseamnă adevărată continuitate în istorie. Asta înseamnă eveniment istoric.

Asistăm – și ar trebui să participăm – la pozitivarea negativului. Or, această nouă gândire, constituțional-reconstituțională, a democrației analizează și încearcă să conceptualizeze, pentru a instituționaliza democratic, o multitudine de forme comune ale vieții din societățile contemporane, dar pe care nici măcar noi înșine, „autorii” lor, nu le înțelegem (deși le presimțim), dar care, lipsite de o teoretizare adecvată, sunt ușor descalificate, delegitimate ab ovo de către modul tradițional de organizare a democrației. ◀

PENTRU O ISTORIE A VIITORULUI (XII)

În lungul meu serial, pe care l-am propus lecturii celor mai răbdători cititori ai mei în **Luceafărul de dimineață** (pe care-i anunț, astfel, că îl voi încheia), am cuprins și problema de neliniștitoare actualitate a emigrării scriitorilor români, mai ales tineri, din țara noastră, fără voința declarată de a se mai întoarce. L-am semnalat cu accente alarmiste - eu cred, nu chiar nejustificate, după cum cred că am demonstrat-o, nici ca pe o totală noutate. Totdeauna în trecut, de când îi putem numi așa, o parte din cărturarii noștri au plecat din țară, motivul fiind nu nemulțumirea personală, de moment, ci ceva mult mai profund.

Să notăm însă că, la scara Istoriei universale, poporul nostru sau etniile care au populat actuala Românie s-au mișcat mai mult decât credem, au ocupat acest teritoriu venind din Vest, din Nord-Vest sau din Sud-Vest, dar mai puțin din Sud sau prin Dobrogea actuală. Mitul unui bloc statal neclintit, cu cetatea Carpaților în centru sau ca o coloană vertebrală, e valabil întrucâtva (ca orice mit!), dar numai pentru o perioadă mai recentă.

Momentul când românii au trecut din faza unei „populații” neînchegate într-un stat care se identifica prin latifonie a coincis cu slăbirea acțiunii caimanilor în regatul maghiar și cu formarea primelor principate (valah și moldav), la scurtă vreme unul după celălalt. Prin-o vasalitate intermitentă și profitabilă în raporturi mereu întreținute cu Ungaria și Polonia, poporul român s-a format prin coborârea spre Dunăre, cu perspectiva Mării Negre, în detrimentul altor populații, îndeosebi al slavilor care trecuseră masiv și ireversibil în sudul Dunării.

Cu toate că turcii au constituit o barieră politică greu de nesocotit, nici ei, nici Carpații n-au fost impermeabili din alte puncte de vedere și Principatele românești, recunoscute chiar de învingători, au devenit nu un bastion impenetrabil, dar nici o răscruce de drumuri prin care a trecut și uneori pōposit oricine. Imaginea staticismului și apatiei celor mereu înșelați și jefuiți datează sau capătă justificare abia în partea secundă a epocii fanariote, care, totuși, ne-a pus în relație cu straturile intelectualicești cele mai înalte ale Imperiului otoman, concutate doar de armeni, al căror număr rămăsese la noi mult mai mic, în ciuda prezenței lor multisekulare.

Impresia fundamentală a europeanului care călca pământul statului care peste un veac va deveni România Mare era aceea de pestril, de spațiu pitoresc și ciudat, spre exasperarea „occidentalizaților” de mai târziu și a ortodoxiților de încă mai târziu. Nu mai vorbesc de latinizații, începând cu ardeleni catolici și sfârșind cu E. Lovinescu, istoriograful cel mai revelator al poporului nostru în curs de modernizare. Salturile acestea de la o civilizație la alta, pe un fond mai accentuat de incongruențe (după opinia mea) decât admite istoriografia noastră „oficială” din toate timpurile a stârnit dintru început verva scriitorilor satirici, care au aflat un material copios de exploatat până în zilele noastre, când un nou șoc a afectat poporul pe o arie însă mult mai extinsă.

Conservatorii, indaptabili, încuiații au reacționat totdeauna împotriva diversității, a variabilității și flexibilității spiritului uman; printre ei s-au numărat și scriitorii care s-au pus, astfel, la nivelul mentalității celor „de jos” și printre ei eu l-am trecut și pe I.L. Caragiale, care și-a și atribuit în mai multe rânduri calitatea de „om vechi”. El n-a fost însă un retrograd, întocmai ca Maiorescu, dintre toți junimiștii, el a fost un adversar al lipsei de măsură pe care a exploatat-o într-o bună parte a scrisului său. (Răsul atrage complicitate pe cât înseamnă și demararea de ea.) Fanaticii au fost dintotdeauna absolutiști, categorici, oameni dintr-o bucată, ei încercând să impună același model unei omeniri sau măcar societăți care nu-i poate urma exemplul decât în cazuri și momente izolate.

„Blocul” nostru de rezistență se vedește iluzoriu și, dacă luăm în considerare diversitatea etnică, rasială, de ordin lingvistic, dar și al confesiunii religioase, căci ea împiedică, dar și ușurează contactele, lăsându-i la o parte pe boieri, pătura socială favorizată și accentuat cosmopolită, toate personajele de marcă ale culturii și literaturii noastre încă din zorile afirmării naționale aveau origini mixte: grecii, mai ales, sunt coplesitori, începând cu Heliade, cu V. Alecsandri și Al. Xenopol, apoi Hasdeu și Al. Macedonski, Caragiale, P. Zarifopol și atâția alții.

În adolescența mea, citind cu acea curiozitate pe deplin justificată de subiect **Istoria literaturii române** de G. Călinescu, am descoperit o afirmație ironică și dezaprobativă despre pretenția prozatorului sămănătorist Mihail Lungianu, povestitor și autor de basme pentru „popor”, care se recomandă ca fiind din Rucărul Muscelului, „din os și din sânge neaoș românești, din părinți și strămoși moșneni și preoți - bunicul său după tată, popa Lungu, teolog și protopop, din Poarta-Brașovului, fiind tribun al lui Avram Iancu. El scrie pentru toate vârstele cărți folositoare în scop cultural și cu documente de folclor, cu toate că redactarea în rotunjiri etice nu inspiră încredere” (p. 845).

Mai interesant, dar și de tot hazul, e că G. Călinescu dedică un capitol „Grupului” **Vieții românești**, de fapt, poporanismului, apărându-i de posibila acuză că ar fi fost o publicație democrată și umanitară „în felul gherist”, când ea a susținut naționalismul, C. Stere conjugându-și acțiunea cu aceea a lui O. Goga, pentru care avea cea mai mare admirație. Ceva mai moderat, de fapt, mai ezitant și subordonat celuilalt, a fost G. Ibrăileanu, care a elaborat „tema specificului național” - ca și cum asta lipsise literaturii noastre până atunci! Ibrăileanu a iscălit totdeauna numai cu inițiala G., ascunzându-și prenumele Garabet, care vorbea de la sine, Stere însuși fiind fiul unui arendaș grec.

După denunțul vehementului H. Sanielevici, toți scriitorii din grupul ieșean cu numele de Botez erau evrei, inclusiv Demostene, fiul unui preot, care avusese ca tată un evreu convertit. Cu aceste antecedente și cu prestația sa politică țărănistă pe vremea „burgheziei”, Demostene Botez a ajuns la onoruri în comunism, membru al noii Academii, director al noii **Vieți românești** și chiar președinte al Uniunii Scriitorilor.

Cât privește pe G. Călinescu, el și-a încheiat **Istoria...** sa în ediția din 1940-1941, care rămâne unul dintre cele mai considerabile monumente ale culturii literare românești, printr-un capitol neașteptat, intitulat **Specificul național**. E, în mod vizibil, o improvizație succintă și fantezistă, menită să-și câștige dreptul de a depăși cenzura legionar-antonesciană. Este plină de accente rasiste, care-i vor fi imputate sever, dar nu îndreptate, de Mihail Ralea într-o dare de seamă plină de rezerve, dar și de elogii - acestea din urmă referindu-se la calitatea artistică a scriiturii, la verva cuceritoare și la portretistică.

Este o disociație în spiritul unei abordări amicale, venită de la un camarad de generație, ceea ce nu a fost și cazul altora care, fie că au considerat-o o falsificare iudaizantă (majoritatea criticilor de extremă dreaptă, în frunte cu N. Roșu și grupul de la **Gândirea**), în timp ce alții au socotit-o antisemită (Felix Aderca, într-o foarte puțin convingătoare cronică apărută imediat după 23 august 1944). Dar lovitura cea mai plină de consecințe i-au aplicat-o comuniștii care nu se încurcau în subtilități, ei având și puterea la discreție: au interzis-o pur și simplu pentru exact patru decenii, în ciuda faptului că autorul cărții devenise cu extremă promptitudine omul lor.

În capitolul final, cu un conținut de multe ori aflat în contradicție cu tot restul, G. Călinescu pomenește și de scriitorii evrei „puțini, într-o proporție firească”, dar afirmația lui nu e valabilă (o problemă arzătoare în primăvara lui 1941). În Moldova și Valahia evreei se semnalaseră și mai înainte, dar, după Revoluția franceză și mai ales când s-a impus spiritul iacobin, a câștigat teren idealul statului - și acțiunea împotriva imperiilor, a marilor formații statale care nu puteau fi decât cosmopolite. Numai că nici Imperiul țarist nici măcar Republica franceză nu recunoșteau această situație, deși Rusia continentală cu Ucraina, Bielorusia, Lituania și parțial Polonia cuprindeau pe majoritatea evreilor din lume.

Ei au coborât în căutarea salvării de persecuții spre Sud și, mai puțin, spre Vest în Europa, căci America le era interzisă. În principatele dunărene ei au venit cu o experiență profesională superioară, de meseriași, comercianți, cămătari și bancheri, avangardă a capitalismului, chiar și în spațiul rural, ca arendași (fără de care nu se poate face decât o agricultură primitivă, osândită la mizerie). Reacția împotriva acestui proces se datorează păturilor sociale primitive, speriate de orice schimbare.

G. Călinescu enumeră doar pe scriitorii evrei, care în generația următoare ne-au învățat limba și au contribuit și la programul literaturii; surprinzător poate fi pentru cei care mai cultivă prejudecățile antisemite numărul mare de căsătorii mixte; dacă un Peretz sau un Winterhalter fuseseră niște excepții la finele regimului fanariot, acum Alecsandri și Hașdeu, Xenopol sunt personalități emblematiche, mai apoi vom avea pe frații Vianu, pe Eugen Jebeleanu, pe Ștefan Baciu și Ion Frunzetti - evident, punând la socoteală și căsătoria mixtă.

Și, dacă mai poate fi discuție dacă **Manasse** e o operă teatrală românească, în nici un caz nu poți să-l excluzi pe Mihail Sebastian cu cele trei comedii ale sale așa de tipice pentru ceea ce s-ar putea numi „provincia” românească, ilustrată de Brătescu-Voinești (avântatul antisemit de mai târziu), dar și de o parte din teatrul lui Tudor Mușatescu. Același Călinescu îl exclude pe Panait Istrati din literatura romană (ca și E. Lovinescu) și cred că are dreptate, autorul **Kirei Kiralina** fiind un scriitor de limbă franceză, bun pentru Occident. Dar nu poți să faci același lucru cu B. Fundoianu, trecut printre tradiționaliști, la un loc cu I. Pillat, Zaharia Stancu și Ion Ciurezu, dar și (absolut inexplicabil după opinia mea) Ilarie Voronca. (Mult mai târziu, influențat poate de Călinescu, Dinu Pillat va acorda aceeași poziție autorului **Priveliștilor**, care părăsise țara și, între timp, fusese asasinat de naști.)

Problema antisemitismului rămâne până în clipa de față una dintre cele mai spinoase, ea constituie nu doar o pagină rușinoasă în istoria modernizării, ci o problemă cu rădăcini mai vechi, de vreme ce datează de dinainte de 1848, când o parte din eroii acestei acțiuni au fost și antisemiți, fapt mai puțin cunoscut. Ba chiar de acest păcat n-a scăpat nici Bălcescu, pe care comuniștii îl vor înălța la rangul de erou exemplar, intransigent și cel mai apropiat de marxism dintre toți cei care s-au putut manifesta și ideologic.

Vina aceasta o poartă toate partidele politice „burgheze” reprezentante, în fapt, ale naționalismului democratic, inclusiv vechii conservatori. (Chiar și junimiștii care au fost acuzați de contrariu au avut o aripă ieșeană notabilă, din care a ieșit cuzismul, iar din aceasta, prin înrudire și derivație, finul lui A.C. Cuza, Corneliu Zelea-Codreanu și mișcarea legionară.) Datorită numărului lor mare, stabiliți în Israel, scriitorii și-au continuat activitatea, uneori în limba română, dar sursa se epuizează treptat fără posibilitatea de a fi reîmprospătați.

Neprevăzutul, care trece chiar înainte de ironie când e vorba de Soartă, a făcut că marele bancher Menachem Navon a ajutat imens Revoluția de la '48 din Valahia și i-a protejat pe emigranții noștri refugiați în Imperiul Otoman să ne facă în preajma căderii noastre sub comunism cel mai neașteptat cadou, pe strănepotul său Albert Samuel, care, în săptămânile care i-au precedat fuga din România (1947), a scris un roman, **Ferestrele zidite**, pe care l-a lăsat în țară ca aparținând limbii și literaturii române, pe care el le învățase cu câțiva ani înainte în școală.

Foarte puțini din cei care s-au salvat din România profitând de originea lor etnică s-au mai întors, poate doar pentru un adevărat *adieu!*, deoarece la despărțire nu avuseseră timp și nici voie să-și îmbrățișeze rudele sau prietenii și, în genere, dintre scriitorii de limba română aflați în Lumea liberă s-au întors efectiv în țară și s-au reintegrat în literatura noastră prin scrisul lor: Ilie Constantin, Dan Cristea, Sorin Alexandrescu și Ion Vianu. Alții vin din când în când în țară fără a-și regăsi decât temporar patria: Matei Călinescu, Dinu Călinescu...

Șansa ca țara noastră să fie căutată de alții, de personalități ca pe vremuri, a dispărut o dată cu comunismul și cu post-comunismul. Dar asta nu înseamnă că unii străini nu vor fi în continuare atrași de ceea ce e aici... Nu e însă rostul meu să prevăd ceva, pentru că n-aș vrea să se creadă că, după ce am vorbit atâta, încerc să intru în discuție și cu ceea ce nu știu, dar aș vrea să fie.

TRAIAN T. COȘOVEI

IUBITA MEA,

ZIUA DE IERI A UITAT

Pe dealuri pescuiau unii din galeriile de mină –
scoteau la iveală viermi pe care îi rosteau
într-o bunăvoință a vorbirii.

Privesc peste umăr, prin zidul din cărămidă:
nu-i nimeni să-ți dezlege mâinile de amintire.

Ia-mi locul în mine – găsește-ți culcuș în răzbunarea mea,
ascunde-te în privirile mele: privește-te singură în adâncul apelor
care te-au purtat spre noi înălțimi. Curvă și viață!

Scheletul morii de vânt: pulberea și făina risipite –
privește-ți trecutul, învățător al meu!
Și pe fata morarului lovindu-se cu aripile retezate
de pâinea zilei de mâine.

Privește înainte, învățătorule: e numai pulbere, e numai risipă
și toți avem o mocirlă în cerul gurii
din care numai mătasea broaștei
tresare într-o bunăvoință a vorbirii.

Scârba de sine și uitarea de cel care te privește peste umăr
totuna îmi par: mâinile legate în semn de amintire,
crucile înșirate pe dealuri triumfale, execuțiile publice –
privește înainte, tu, învățător al nostru!

E numai pulberea care se așterne după țărâna
din care noi, cu mâinile noastre trezite din întuneric,
te-am zămislit ca pe un rod bolnav.

DOMNUL ÎNVĂȚĂTOR

E timpul să stingem lumina, e vremea să oprim zgomotul apelor –
cu pași mărunți vine învățătorul nostru de pretutindeni.
El e zămislit din lut, ridicat de nicăieri din cărămidă.
El e ars de soare, el presărat din rumeguș peste dobitoace.
El e învățătorul nostru cu șiraguri de cuțite la brâu:
el este chiar el și o bună parte din noi.

Pe dealuri felinarele vestesc întunericul lui –
în adâncuri, fântânile amintesc
despre adâncă lui înțelegere.
Iată-l cum ne lovește cu blândețe spinarea
cu aceeași nuia cu care căutase în zadar apă, pâine sau vin
până când din spinarea noastră țâșnesc, într-o lumină de sânge,
adevăturile:
apa, pâinea și vinul, inima și zvârcolirile ei...
Și fata blondă alergând despletită printre dealuri.

E timpul să stingem focul din vatră:
să spunem că nu am trăit pe pământ,
să mințim, să pretindem,
să jurăm la lumina întunericului
că și noi am călcat peste ape,
întotdeauna pe urmele lui.

IUBITA MEA, PATRIA MEA

Ce s-a întâmplat cu tine, iubita mea,
ce suferință tăcută te străbate, tu, țara mea
plină de zăcăminte ascunse sub gratii de lumini
și promisiuni?

Cine te mai strânge în brațe, iubita mea,
cine îți mai fură trecutul, cine îți hotărăște viitorul:
nunta, botezul, înmormântarea – tu, țara mea,
tu, iubita mea jucată la zaruri, cântărită din priviri
și, până la urmă, uitată de toți
într-un manual
scris pe un colț de masă în cea mai cruntă beție a istoriei?

De ce ești tu, iubita mea, mamă și curvă cu toți străinii
care te-au amăgit, care te-au smintit?
Tu, iubito, tu, patria mea
scuipată printre dinții unei străine vorbiri,

mă recunoști?

Vin către tine, vorbesc despre tine
cu toți munții, cu toate apele, cu toți morții războaielor mondiale
care îmi atârnă la gât șiraguri de cruci,
cu toate mănăstirile spânzurând pe dealuri înmiresmate de morți.

Ce s-a întâmplat cu tine, iubita mea, țara mea,
patria mea tăcută și iertătoare și răbdătoare?
De ce nu-ți mai sărut pământul în aceeași limbă
cântată de cei vechi la ospete?

DATORIA DE ARIPI

Unul cântă din traista poștaşului, altul la violoncel;
peste drum, fanfara înaltă fluturii și viermii
cântecului de mâine.
Și fiecare are de ales drumul spre ziua mântuirii...
fiecare cu alegerea lui: ciozvărtă sau halca.

Până și hoții din vagoanele de marfă
au priceput aceste înțeleșuri: adică ziua de mâine
ridicată ca pe o pânză de corabie
în mila vânturilor, alizeelor... și altor amănunte
ale plimbării ori ale călcării pe ape.

E o stare de spirit a cărătorilor de pian, o emulație a purtătorilor de case de fier, de cuvânt –
un foc de artificii al celor ce dorm în vagoane de marfă.

E un dor de ducă pe calea ferată.

De pe rambleu le fac semne ca o pasăre,
de pe rambleu le doresc o țară mai bună.

Este un dor de vechime în bătrânele oase.

Când se vor întoarce, nu vor mai avea datorii –
când se vor întoarce nu vor mai avea aripi
cu care să hrănească cerul pustiu.

Oricum, e o ploaie pătrată și capătul drumului
a început să-și piardă înțelesul.

FRESCĂ DE EPOCĂ

După zavera tarabagiilor și sminteala copiilor
a venit adevărăciunea ciumei și răzmerița șobolanimii.
Nimeni nu e mai curat pe pământ decât fiul prafului
și al pulberii.

Și nimeni mai adevărat decât urma șarpelui
ieșit la drumul mare. Și nimeni mai neadevărat
decât parfumul trupului tău
din care m-am hrănit o iarnă întreagă și
încă o iarnă...

Și nimeni mai de neinventat decât scrumul
și zațul și rumegușul și cenușa și zdreanța de viață
pe care mi-ai fluturat-o, plecând, la ferestre...
în fine, ce-a mai rămas...

Din focul care a ars toată noaptea pe dealuri
mi-am pregătit vopsele:
oare câte femei și-au pieptănat părul
înainte de a fi zugrăvite de vii?

ÎNVIINGERA DE SINE

E un copac în spatele fiecărei case –
sub pământ, un câine credincios păzește moartea
ca pe o pasăre care își ia zborul.
– Am plantat un copil, am sădit o casă, am ridicat un copac:
e o umbră sub umbra pământului,
o așteptare dezariată, ștearsă din amintiri.

PATRIA MEA

Pentru unii e timpul să apună la răsărit.
Pentru alții a venit vremea să răsară în plin asfințit:
e o afacere murdară cu lumina care nu mai calcă pe ape...

E o luptă surdă cu locurile de parcare ale bunului Dumnezeu.

UMBRE PE APE

Străpunși de lumină, amețiți de magnetism – așa sunt străinii
purtați de ape la stăvilă –
unii au plătit pentru asta, alții au cărat sacii de oase
din cimitir... oase cu ghiuluri, cu furci și topoare; –
oase cu oase până la trupul descârnat de ultima răsufare.

Casa din făină de pe creștetul dealului
au folosit-o și alții ca pe o ladă de zestre: o pâine amară
s-a ridicat din pământ și a vorbit cu gura plină
de viermi și năpârci: o gură amară a deschis gura cuvântului
oare a plutit peste ape.

Un străin îmi spală fața.
Altul îmi acoperă gura cu pământ.

Amândoi nu înseamnă împreună.

Cine sunteți voi? Amintiri ale gurii? Semne pe ape?
Scârbe strecurate printre dinți au vorbit îndeajuns
și îndeajunsul scârbei de a fi se plimba pe ape
ca o meduză care se pregătește să-și tragă un glonte în cap...

Un cap din piatra cioplită în făina de zestre
a celui mai vremelnice anotimp al vorbirii.
Un străin îmi acoperă morții,
le închide gura cu pământul țării mele.

Dealuri pustiite de vânt – iată,
citorule din pietre, dănuitorule peste ape,
zburătorule peste nimicuri, țineți minte aceste vorbe
care au lovit stâncă până la izvoare:

Amândoi nu înseamnă împreună.

SUFLETE MICI

Când recele devine frig, când frigul devine gheață
luând forma amintirii unui grăunte de viață –
abia atunci, din laptele turbure al milostiveniei
se nasc niște suflete mici care, uneori, au pene
cu care nu știu să zboare.

Se uită în oglinda gheței și ne văd pe noi.
Noi nu știm să zburăm, dar am învățat să înotăm
într-un ospăț nesfârșit la care ne mâncăm morții
până la măduva dulce a uitării.

Noi suntem suflete mici. În timp ce fericirea ni se urcă
pe ziduri ca o iederă păroasă. În timp ce noi nu suntem încă morți
pentru că avem cunoștințe... unchi și mătuși.

Mâinile noastre care au mâncat carne nu se mai înțeleg
cu cele care au mâncat oase încrucișate, piraterești.
Mâinile noastre nu mai strâng mâinile care,
ca doi bătrâni bolșevici, au făcut oameni de zăpadă
din nisipuri mișcătoare de oameni...

Ziduri de Ierihon pentru un popor de surle, tobe și trâmbițe.

Noi suntem suflete mici, cu experiență, ascunse în odaia ta,
în camera ta plină cu jambon și lemne pentru la iarnă –
suntem cei care îți vor binele cu prețul binelui:
noi nu dăm niciodată bună ziua și
nu ne luăm niciodată la revedere.

Noi suntem sufletele mici care trec peste toate.

Tăcută, în liniștea plină de glasuri care amână sfârșitul, întunecatul,
o pasăre își ia zborul...

e un copac în fiecare șoaptă, în oricare gând.
Nu e coșciugul bătrânului de pe deal. E masa
la care cinstiții comeseni află – după ce dau deoparte
firimiturile –
că vinurile cu dansatoare sunt cele mai otrăvite.

și petalele, ca și moartea care izvorăște din noi:
și, dușmanii noștri, otrăvitorii noștri, muribunzii și
învingătorii!

Niște monștri ai adâncurilor care am învins
până când am murit pe mari câmpuri de bătălie: niște
scuturi, gemete, hălci de carne însângerată care
s-au predat întunericului. Atât pentru pietrele cioplite
pentru turiștii care fotografiază os cu os, ciozvărtă după
ciozvărtă.

E un copac ce tresare în spatele fiecăruia din noi,
e o moarte eroică, un nou început – ca și petalele umede,
otrăvite care tresar din mormintele noastre.

PARKING

Pustie stradă, pustiu caldarâm – morminte de pași:
felinare și sărutări, străngeri de mână – și, mai la urmă,
promisiuni și amenințări,
sudalme și lacrimi – și, sub lumina palidă: îmbrățișări.

Când templele Vechii Elade au depășit măsura chiparosului,
s-a răsucit lumina. Și s-a văzut târziul umbrei de pe frunte.

Pustiu, târziu caldarâm, pe ce amuțire de cuvinte
am venit nepregătiți să ne naștem?

Pe ce întuneric de cuvinte vine lumina, voi, hoților de lumină?
Și, prin ce tuneluri se strecoară acea rază îndurătoare cu voi?
Pe unde se preumblă raza umbrei din voi?

Sunt mai multe semne de întrebare decât semne de circulație –
și semnele voastre vă îndrumă spre un trecut îndoielnic
sau spre un viitor din care veți alege mătasea broaștei...
cântecul de apoi, cel din amurg.
Deși luminile focurilor de tabără vă roșesc fețele
sunteți morți ca niște batiste pierdute pe ape.

GABRIEL NEDELEA

Este student în ultimul an la Facultatea de Litere a Universității din Craiova (Secția română-engleză). Publică poezie, proză și recenzii în reviste ca „Mozaicul”, „Scrișul Românesc” și revista electronică www.Sisif.ro. A câștigat numeroase premii la concursurile și festivalurile de poezie din țară ca, de exemplu, „Veronica Micle”, „Costache Conachi”, „Traian Demetrescu” (2008) sau Concursul național de creație literară de la Oravița (2009). De asemenea, a luat premii și la colocviile naționale studentești de critică de la Sibiu (2008) și Brașov (2009). (Gabriel Gheorghisor)

ÎN LOCUL MEU

Duminica îmi astupam câinii
Cu frigul statuilor lehuze
Și îmi țineam mâinile pe lângă mine
În rarele fotografii din piețe,

Încremeneam în umbre de piele întoarsă,
Umbre de fauni sau de strategii
Ca niște paltoane vechi
Ce aduc aminte de târguri și primăveri
Sau de vitrine pline cu oglinzi

În cameră creșteau oase din covor
Până la tavanul care lua de la capăt
Lumina dezosată și desenele din palmă,
Drumul de pânză și respirația mea lichidă
Prefăcută cândva în panglici lungi de mătase
Și neștiută de semenii mei.

În fața casei îngropasem un scaun.

LA VEST DE VEAC

În moara cu aburi tăierea mieilor este interzisă. Femeile din clopotniță cheamă din ochi timpul drumului de lână.

Se în-credințează șerpuirea. Adunatul scoicilor. Ploaia lăsată. Din capul păsărilor, părăsirilor, ochilor. Roata de lângă peretele vestic închisă în palmă. Trecerea ca femeile cu miei în haine, în păr, în cap. O dată pe săptămână spălatul albiturilor lângă Podul Cailor. În Valea Peștilor trecerea trenului. Păstrăvii cu ochi de pisică rup împrejur. Vederea femeilor lui Macedon. Neputința numelor. Căderea din balon. Vinul serilor de vară.

E ca în ochi pentru limbă. Pentru ureche. Poștaş pentru poștaş. Pentru numele lui Dumnezeu! Statul afară. Cu capul în piept, cu genunchii strânși. E tânăr, Doamne! Cărțile de nisip îl dor. Și mersul pe ape. Lăsatul postului. Vinerea zilei. Sau aripa de lână. Și ochii peste mine. Pentru că Dumnezeu a murit cu un veac de singurătate.

CAMERA 13

Acum nu mai cade nimic
Le-am pus pe toate la locul lor,
Drumul lângă ureche,
Solnițele lângă batiste,
Un ochi de-al meu în ochiul tău,
Pe celălalt între noi
Și soldații lângă scaunul din cuvânt.

Nu le mai pot chema pe nume
Strâns cu ziua nenumărabilă
A primului venit
Și am să pun scările altfel,
Să aștept indienii să vină,
Să cânte din carne,
Din străzile încurcate

Și din camera de la hotel
Unde s-au strâns statuile din piață.

În dormitorul ei
Lucrurile intră unele într-altele,
Ascultarea noastră o ia înainte,
Lumina e întoarsă pe dos,
Hainele stau cu capul în jos,
Umbrele se molipsesc de câinii albi
Care se țin la porțile orașului
Și la ochii ei
Strânși în jurul nostru.

ÎNTRE HAINE

Copacului de la margine îi spuneam somn,
Aerului batiste livești,
Oglinzilor picioare sau haine de ocazie
Și ne încercuiam cât ne ținea pielea
Fără pământ și gust
Și fără să știm numele străzii
Pe care se putea merge
În două trupuri
Ca și când ar fi plouat.

Ne dădeam de ceasul marginilor
(ne îmbrăcam subțire
să nu ni se vadă mâinile,
ne scăpam din ochi
mai ușor decât baloanele negre
de pe la înmormântarea vreunui clovn)

Și totul rămânea neterminat;
Îmi aduceam aminte de urma urmei
Și de încălțările goale
De la nunțile pe la care am fost.

Mai era și cămașa mea albastră
Sau șosetele tale portocalii
Și credeam în culori
Ca doi copii de viață.

DUMINICA TRECUTĂ

Deochease lumea lăsând ziua să vină
Cu nume și linii
Trase ca niște clopote fără toamnă
Peste ochii înnegriți omenește.
De partea cealaltă a ușilor,
Fluturii sătui de pietre înverzeau ușuratici
Și frunzele erau conștiincios egale
În fața tuturor celor văzute și nevăzute.

Odăile rămâneau goale,
Oaspeții plecau atenți printre oameni,
Își amânau neștiutori a doua venire
Și nici ei nu știau când aveau să rămână.

Ferestrele se închideau în primele cuvinte
Scăpate în Duminica întâilor grădini
Din cântatul cocoșilor
Și scurtele amintiri petrecute
O dată cu merele și trecerea apelor.

Vânturile,
valurile...

Arthur Porumboiu

O VOCE STRIGĂ

Vai, vai, vai! Nici în Luceafărul n-am
Spatiu să răsuflu. E unul
Ce mă urmărește barbar
Pe oriunde scriu, ca tăunul,
Și pac parodia-n ziar!
Chiar Îngerul negru se crede, nebunul.

Și-o cale a jertfei e scrisul la el,
Iar eu, doar un nume pe apă -
Vedea-l-aș statuie să-l bată la fel
Și vânturi și valuri deodată!

Parodii

de Lucian PERȚA

CREIERUL LUI PIRANESI

CENZURA ȘI ISTORIA

SORIN LAVRIC

Așa cum în trecut censul și recensămîntul intrau în răspunderea cenzorilor, astăzi cenzura democratică intră în prerogativele a două instanțe: mass-media și anturajul. Ambele dau naștere celei de-a treia forme, cea mai eficientă, de cenzură omenească: autocenzura. Să le iau pe rînd. Cenzura mediatică e una clasică: adevărul este trunchiat prin omisiune, prin scoatere din context sau prin măsluire discretă. Cenzura anturajului (familiar, profesional sau al amicilor) e cu mult mai subtilă: ea se bazează pe emiterea unor semnale afective care, sporindu-ți vigilența, îți induc o stare de alarmă în virtutea căreia știi că sînt lucruri despre care, odată ajuns în public, e bine să nu spui ce gîndești. Discuțiile între apropiați creează un cîmp afectiv culminînd într-o stare de alertă psihică al cărei rezultat îl vei simți în public: te vei prefăca că aderi la o minciună pe care în sinea ta o respingi. Din acest moment, emoția anturajului te ghidează din umbră: apare autocenzura. O autocenzură e completă în momentul cînd ajungi să crezi tu însuși în varianta oficială de măsluire a adevărului, cînd, așadar, pentru a evita conflictul moral pe care ți-l dă gîndul că te pre-

faci în public, obosești să mai joci teatru și începi să crezi în minciuna oficială. E ca atunci cînd, presimțind că e contraproductiv să te tot autocenzurezi, fugi de pericolul de a te măcina nervos și pactizezi cu propria cenzură. Din acest moment, devii cenzorul anturajului tău, iar cenzura se perpetuează de la sine, ca o reacție în lanț. Cine mai poate acum să depisteze sursa inițială a constrîngerii?

Iar în cazul istoricilor, constrîngerea aceasta a devenit subînțeleasă, căci la mijloc este frica: frica de a nu supăra pe cei de care le atîrnă cariera. E vorba de o retractilitate interioară provocată de o fire înclinată spre gudurări ideologice. Chircindu-se sufletește, istoricul ajunge să posede o vigilență lucidă căreia i s-a luat virtutea intuiției. Se autocenzurează și nu mai intuiește trecutul. Un astfel de istoric înregistrează tot și nu mai simte nimic, precum o pilnie căreia i se poate da orice spre asimilare. Pe cît este de lucid și de cinic, pe atît de emaciat empatic este. E cazul unei deșteptăciuni lipsite de propteaua indispensabilă a afectului. Rezultatul este un om malformat, a cărei singură grijă este ca, in-

diferent de subiectul pe care îl tratează, să se aibă în vedere întîi de toate pe sine, fiind cu precădere preocupat de felul în care imaginea lui capătă contur pe baza a ceea ce scrie despre subiectul cu pricina. Nu subiectul contează, ci cum își poate sluji, pe seama lui, imaginea de intelectual cu vederi moderne. E vorba de un sindrom de obedi-ență cinică, iscat de un impuls de prudență umană. Nu trecutul contează, ci cum știe să se folosească de el pentru a emite semnale de supușenie ideologică. Și astfel trage trecutul la rîndea, furîndu-i dramatismul.

Numai că a înfățișa trecutul înseamnă a-l evoca, iar a-l evoca e totuna cu a-l dramatiza. Cine vrea să descrie trecutul fără a-l dramatiza iese din condiția umană a istoricului și intră în categoria neomenească a arhivei informaționale. Cînd te afli în fața unui noian de informații din care vrei să clădești un discurs, vrei nu vrei, ai nevoie de criteriul pe baza căruia să ordonezi informațiile. Și cum noianul nu poate singur să-ți dea criteriul, imaginea aceasta ți-o faci tu, ordonînd informațiile după intuiția primordială pe care o ai în privința trecutului. Dar intuiția înseamnă empatie, iar punerea cap la cap a informațiilor îmbracă întotdeauna forma epică a dramatizării. Un trecut nedramatizat aduce cu un amalgam de informații sau cu evocarea stearpă a celui care, lipsit fiind de vibrație intuitivă, își suplinește lacuna interioară prin înghesuirea cu forcepsul a unor informații culese cu grijă timorată. Forcepsul, se subînțelege, este cel al normelor ideologice în vigoare. Așa arată istoricii contemporani.

«

Cîteva născociri despre urarea predilectă la români

PAUL-GABRIEL SANDU

Urările pe care le facem unii altora, într-o serie vastă de ocazii, însă mai ales de Anul Nou sau de ziua de naștere, conțin invariabil urarea „La mulți ani!”. Adeseori însoțită numai de cîteva cuvinte simple care adaugă emfatic amărul sincerității; sau de cuvinte ce conotează pozitiv tradiția – adică „tradiționalul «La mulți ani!»” e mai nobil decît cel „nu la fel de împămîntenit”. Dincolo de înobilările baroce ale sale, urarea poartă inconfundabila pecete a unei imagini despre lume, a unui anume fel de raportare la ea, specific românesc.

În franceză se urează, de obicei, „Un An Nou bun!”, celelalte cuvinte întîlnite în limbile romanice gravitînd în jurul unor cuvinte (cvasi)sinonimice: fericit (italiană) sau prosper (spaniolă). În limbile germanice lucrurile nu stau mult diferit, de vreme ce engleza folosește adjectivul „fericit” și germana pe cel de „norocos” pentru a face aceleași urări. Poate că, într-un fel, cea mai reprezentativă frază pentru toate cele enumerate mai sus este cea de care se folosește limba germană: „Glückliches neues Jahr!”, însemnînd, *mot-a-mot*, „An Nou norocos!”. Expresia se află la celălalt capăt față de acel „La mulți ani!” românesc, deși, s-ar putea replica, una dintre urări implică și stă pentru un mod de a (pre)înțelege lumea, în timp ce în cazul celeilalte nu ar părea să fie vorba despre același lucru.

Urarea de „La mulți ani!” stă, de asemenea, la baza unui cuvînt căruia mulți îi conferă o semnificație specială: „mulțumesc”. Constantin Noica, bunăoară, știa că expresia arhaică „mulți ani ire” s-a concentrat și s-a esențializat în cuvîntul pe care astăzi îl folosim atît de des, fără să mai intuim, de fapt, semnificația lui genuină. Așadar, nu numai că urăm cu orice ocazie „La mulți ani!”, ci facem asta mult mai des, de fiecare dată cînd mulțumim, chiar dacă o facem cumva fără știrea noastră, chiar dacă limba se rotește de una singură. Acest amănunt cu totul esențial este confirmarea ideii liminare, aceea că urarea ce ne stă mereu pe buze nu este altceva decît șlefuirea unei viziuni asupra lumii, și nu o banală expresie golită de orice fel de însemnătate.

Poate că, în primă instanță, am fi tentați să condamnăm și să depreciem această formulă, de vreme ce pune accentul exclusiv pe cantitativ și lasă senzația că ceva nu poate fi bun dacă nu este în cantități apreciabile. Numai că un astfel de gînd s-ar îndepărta cu totul de sensul intim al expresiei. Și, totuși, de ce se pune accentul – pentru că

este evident că nu altceva se întîmplă – pe „mulți”? De ce „mulți ani”, și nu ca în celelalte limbi europene „fericiți”, „norocoși” sau „frumoși”. Ce semnificație are acest cuvînt, „mulți”, în expresia amintită?

Este destul de posibil ca în spatele acestei banale expresii să stea un sens pe care l-am pierdut, marca unei atitudini specifice, o atitudine care a investit destinul cu o semnificație majoră, o atitudine pentru care a accepta este concrescut cu a trăi, o atitudine care ni se potrivește în cea mai mare măsură nouă, românilor. Pe scurt, o atitudine fatalistă.

Norocul sau fericirea – ne învață urarea – sunt lucruri care nu țin de noi și care vin cînd vor ele. La fel cum „ne paște un gînd”, ne poate „paște” o mare nenorocire sau un mare nenoroc. Ce înseamnă toate astea? Nimic altceva decît că, așa cum gîndurile sunt ale noastre numai în măsura în care le găzduim pentru scurte răstimpuri, la fel se întîmplă și cu lucrurile care intră sub extensiunea mai vastă a ideii de destin. Conform tradiției române, omul nu poate face mai mult decît să-și împlinească soarta, conștient că aproape totul depinde de o forță din afara lui, o forță căreia el i se supune și pe care o acceptă. Nu este locul aici să enumerăm exemplificări ale acestei atitudini, ale acestui mod de a înțelege lumea, care revine obsesiv în nenumărate doine ori balade specifice folclorului românesc și care toate reflectează, asemenea unor cioburi, aceeași credință.

De la **Tinerete fără bătrînețe...**, unde întoarcerea eroului din tărîmul fără de timp este inevitabilă, până la balada **Mioriței**, unde cel căruia i se pregătește moartea înțelege că voința lui nu poate fi decît absolută de o eventuală împotrivire a sa față de soarta hărăzită – și, în consecință, se supune destinului -, mesajul este același. Nu de lașitate este vorba aici, ci de înțelegerea și conștientizarea faptului că temeraritatea nu-și are sensul. Orice chip ar fi luat, de flăcău de basm sau de cioban, voința umană refuză orice provocare exterioară, obținînd o formă a pasivității care vine în continuarea unei legi firești și imuabile, în consonanță cu un principiu cosmic.

Ceea ce se întîmplă s-a întîmplat, cumva, deja și acceptarea este cea mai bună soluție, de vreme ce orice încercare de împotrivire aduce suferință și tulburare. Ciobanul mioritic răspunde acestor sentimente care țin de conflictul deschis cu lumea, cu liniștea celui care își imaginează deja

propria moarte într-un cadru hiperbolizat. Numai pentru că își acceptă soarta el poate avea drept preoți „munții mari” sau „stelele făclii”. O astfel de atitudine este singura care poate aduce împăcare cu sine și cu ordinea cosmică (un pleonasm care spune multe despre modernitate).

Destinul trebuie împlinit indiferent ce poate însemna asta. S-ar părea că în cazul flăcăului din poveste lucrurile stau altfel. Însă, încă din ceasul nașterii lui, din ceasul în care i se promite tineretea veșnică, el are de împlinit un destin. Nu pleacă părăsindu-și părinții ca să sfideze soarta, ci ca să o îplinească. Și tot destinul, subtil deghizat în întîmplare, îl ademenește în Valea Plîngerii. Simte că trebuie să se întoarcă acasă, că nu mai poate rămîne acolo, deși primește toate asigurările că tot ce a lăsat cîndva în urmă a ieșit din existență. În ciuda faptului că este avertizat și devine aproape conștient de acest lucru, el se întoarce pentru a-și întîlni moartea, cea care, la rîndul ei, îl așteaptă. Tulburarea eroului din poveste, care găsește ceea ce bănuia că va găsi, vine tocmai dintr-o vagă nesupunere, nesupunere convertită, însă, în contrariul ei prin gestul cu care destinul lui se împlinește. Moartea îl scutură de ființă, palmuindu-l. Avusese parte de ani mulți.

Ce e din toate acestea în urarea pe care o folosim atît de des, ce importanță au cele două simboluri ale creației folclorice în înțelegerea urării de „La mulți ani!”? Narațiunea prezentă în baladă și cu atît mai mult în basm a fost suprimată și esențializată, însă a fost păstrată ca atitudine. Se urează mulți ani pentru că, în fond, ar zice românul, norocul vine cînd vrea el, indiferent de dorința noastră și, cu cît sunt anii mai mulți, cu atît este mai probabil că în cele din urmă norocul va veni și soarta își va găsi împlinirea. Este, poate, o formă a unui calcul al probabilităților, livrat deja, în această urare specifică, deodată cu rezultatul lui. Și acest calcul este cu puțință numai pentru că fatalismul a prefăcut o necunoscută într-o constantă.

Cred că așa ar trebui să privim această urare pe care o folosim atît de des și care încheie în sine un mod specific de raportare la lume, excluzînd astfel posibilitatea ca ea să fi apărut cu totul la întîmplare sau fără să aibă vreo semnificație demnă de un interes anume. Și poate că înțelegînd-o astfel vom fi recuperat ceva dintr-o dimensiune pierdută a lumii noastre.

«

O falsă sinucidere la Național

MIRCEA GHITULESCU

Felix Alexa iese în forță dintr-o penumbră inexplicabilă cu farsa tragică **Sinucigașul** de Nikolai Erdman, autorul unei singure piese, pentru că **Mandatul**, prima sa dramă, a fost definitiv uitată. **Sinucigașul** a făcut mare carieră internațională după moartea lui Stalin, pentru că era o pledoarie pentru libertatea individului de „a scoate limba la președinte”. Ca și Mihail Bulgakov din **Casa Zoikăi** (tocmai se joacă la Teatrul de Comedie cu mare succes), Nikolai Erdman „prinde” ultimele clipe din liberalismul țarist, care permitea critica puterii. În curând, Erdman va deveni un dușman al dictaturii și va avea mult de suferit ca exilat în Siberia. Pentru moment (1928), inventează un răzvrătit, Podsekalknikov, nici el nu știe împotriva cui, un anarhic ce tulbură viața vecinilor de bloc, un răsfățat cu care s-a măritat nu numai soția, Mașa, dar și soacra, Serafima. Este evident omul pur, omul fără calități și lipsit de drepturile sale. Întreținut de soție, Podsekalknikov nu încetează să ceară dreptul de fi liber. Personajul este construit din bucăți autonome, anume pentru uzul lui Stalin. Podsekalknikov este omul perfect inutil, dar și acesta are nevoie de libertate. Valoarea piesei este că tocmai această inutilitate creează pagini de comedie ieșite din comun. Himeric, Podsekalknikov crede că va face avere cântând la tubă, aceasta fiind cel mai caraghios instrument de suflat dintre alămuri. Dacă te forțezi, poți scoate cel mult o cacofonie, dar, ca să înveți tuba după metoda Schultz, trebuie și un mic pian. E prea mult. De aici înainte, nimic nu îl poate ajuta pe omul leneș. Dar și leneșul e om și are libertatea de a nu face nimic. Iată paradoxul: libertatea omului leneș este cea mai importantă dintre toate. Insistența lui Erdman pe inutilitatea ființei lui Podsekalknikov este cu atât mai provocatoare: omul e liber oricum ar fi. Vocalize existențialiste se fac auzite. Cu un sfert de secol mai târziu, Albert Camus va spune ca cea mai importantă problemă a omului este sinuciderea. Într-adevăr, asta este și problema lui Erdman, doar că nu o rezolvă în dramă, ci amână răspunsul în comedie.

Felix Alexa și Diana Ruxandra Ioan (scenografia) rezolvă ingenios problema esențială a textului: un bloc de locuințe moscovit. Ideea colosală este că acest bloc nu se desfășoară pe verticală, ca în realitate, ci pe orizontală. E adevărat, te obligă și spațiul să fii ingenios. Nu ai cum, în Sala Amfiteatru a Naționalului, să faci decoruri pe verticală. Astfel încât au fost plantate la sol zeci de uși și, în dosul lor, alte zeci. Nu este nou decorul scenografei Dianei Ruxandra: același tip de a descrie spațiul pe orizontală l-am văzut și în **Noaptea furtunoasă** de I.L. Caragiale. Calitatea dinamică a numeroaselor uși despărțite de un culoar transparent nu poate fi pusă în discuție, dar ceasurile te proiectează în delir. Par moarte, dar, de la ora unsprezece și

jumătate până la douăsprezece, încep să măsoare ultimele clipe ale vieții lui Podsekalknikov. Ileana Olteanu (soția) și Adela Mărculescu (soacra) sunt atât de comic devotate acestui pierde vară cu aere de creator, încât devin un cuplu. S-ar lăsa sfârțecate pentru acest idiot. Chiar așa: revoltatul lui Erdman nu este cumva un idiot al lui Dostoevski preparat la repezeală în eprubetele Marii Revoluții Socialiste din Octombrie? Dan Puric este unul dintre acei mari actori care înțeleg, dar nu creează. Nu joacă spontan, ci te face să înțelegi ce înseamnă să fii actor. Între timp, a devenit filozof și asta se vede. Ce părea spontan în **Noaptea furtunoasă** sau în **Revizorul** (unde juca halucinant rolul impostorului Hlestakov) a devenit aici explicativ și teoretic. În comparație cu Rică Ventriano din **Noaptea furtunoasă** mai sus-avocată, când se cățara pe pereți ca un cameleon, aici, creația lui este la nivelul al doilea. Ceva nu este dus până la capăt. „Merg”, să zicem, mai ales dacă îl pupă Felix Alexa pe tâmplă, după cum s-a și întâmplat la premieră. Nu Dan Puric ia laurii aici, ci Dana Buza, care trimite totul în parodia de operă. Ea vorbește cântând, iar vocea, abundentă, o ajută să treacă în comedie. Deschide cu frenezie o altă dimensiune a sinuciderii: „te rog să te sinucizi pentru mine”. La rivalitate cu Lamia Beligan, frumoasa stranie pe care poți s-o ascuți și fără să vorbească. Toți vor o victimă care să le crească valoarea, inclusiv acel partid al intelectualilor reprezentat de Marius Bodochi, prea sincer pentru a fi adevărat. Ne-a plăcut Costel Constantin, plin, substanțial în rolul administratorului de bloc Kalabușkin. Și Marius Manole în rolul acrobatic al unui poștaş aberant (Egorușka), dar și Tania Popa, îndoliată după moartea soției amantului. Un personaj inventat de Felix Alexa este copilul surdo-mut care înregistrează toate detaliile „sinuciderii”, dar nu poate comunica nimic. Rolul este jucat, se pare, de fiul regizorului Dominic Dembinski, pe care îl cheamă Nikita, exact ca pe fiul poetului Macedonski. Prezența sa este plină de înțelesuri și, fără a fi neapărat o noutate, finalul cu explicațiile în sistem surdo-mut te duce cu gândul la Oratorul lui Ionesco din **Scaunele**. Așteptăm de undeva un ultim mesaj care să ne explice rostul pe lume, dar nu este nimic de înțeles.

Călătoria lui Gruber sau întâlnirea cu Istoria

CĂLIN STĂNCULESCU

Spectacolul destinelor umane este un leitmotiv familiar celui ce studiază *sine ira et studio* opera unuia dintre cei mai importanți cineaști români, regizorul Radu Gabrea, el însuși obligat de vitregiile Istoriei recente la un parcurs profesional rar întâlnit în domeniu.

Opera cinematografică semnată de Radu Gabrea desfide modele și modelele, curente și coteriile, substanța acestora configurându-se din marile drame ale umanității citite exemplar la nivelul destinelor individuale. Filmele sale realizate în țară, înainte de autoexilul impus, reprezintă fie o magistrală acoladă între privirea unui copil și cel mai sângeros eveniment mondial al secolului XX – **Prea mic pentru un război atât de mare**, realizat pe memorabilul scenariu semnat de D.R. Popescu, fie reconstrucția amurgului unui univers uman călcat în picioare de apariția totalitarismului – **Dincolo de nisipuri**, inspirat de un text greu de ocolit al lui Fănuș Neagu – **Îngerul a strigat**.

Trec peste titlurile unei bogate filmografii realizate în exil, din care doar ecranizarea **Făcliei de Paști** sau **Un bărbat ca Eva** ar face cinste oricărei Cinemateci din lume, pentru a ajunge la cel mai recent film semnat de Radu Gabrea și prezentat în premieră la Festivalul Filmului European – **Călătoria Gruber**, după un scenariu semnat de Răzvan Rădulescu și Alexandru Baciuc, inspirat de un fragment din romanul **Kaputt** de Curzio Malaparte. Scriitorul italian a fost destul de labil ideologic, dar rămâne unul dintre cei mai obiectivi martori ai ultimei conflagrații mondiale, căreia îi oferă pagini de un realism cutremurător, cu imagini de o cruzime întâlnită doar în opera unui Norman Mailer sau Vasili Grossman.

Meritul cineastului în această ecranizare constă, cred, mai ales în echilibrul său funciar, care refuză melodrama în favoarea obiectivității faptelor sau evaluează fără părtinire adâncimea tragică a evenimentelor surprinse. Dincolo de subtext, imaginea societății românești așa cum este ea consemnată pe peliculă reiese și din personajele puse în ecuația dramatică a războiului și a consecințelor, din reacțiile lor, fără nicio intenție minimalizatoare sau caricaturizantă.

Drama evreilor de la începutul războiului împotriva bolșevismului ar fi putut trece ca o nefericită întâmplare cum au fost probabil cu miile. Arta cineastului, care nu refuză ilustrarea consecințelor tragice determinate de evenimentele sfârșitului de iunie 1941, de la Iași, rămâne sugestia nefericirii unor nevinovați surprinși de marșul distrugător al Istoriei, ce nu ține seama de dimensiunile destinelor individuale. Scriitorul italian Curzio Malaparte, magistral îndrumat și jucat de Florin Piersic junior, conștientizează drama, în ciuda birocrăției sau patriotismului factice, o înregistrează cu stupoare și îi va da aura de mărturie privilegiată într-una dintre cele mai plastice oglinzi al ultimului război – romanul **Kaputt**. Secvențe memorabile cum ar fi întâlnirea Malaparte – Gruber, ultimul creionat cu reținere de Marcel Iureș, dialogul cu șeful Poliției, Stavarache, un Răzvan Vasilescu în mare formă, sau contactul cu vagoanele morții sunt greu de șters din amintirea spectatorilor.

Radu Gabrea nu preia rolul de acuzator sau judecător, el rămâne artistul adânc implicat în dramele timpului său, fie ele individuale, fie colective. Valoarea filmului stă și în capacitatea de sugestie a unui autor perfecționist, cum este Radu Gabrea, atent la fiecare detaliu, gestionând cu severitate fiecare gest și nuanță. Nu se poate trece cu vederea peste excelenta prestație a directorului de imagine Dinu Tănase, peste inspirata ritmare a epicii filmului din tăieturile de montaj ale Melaniei Oproiu sau peste reușita reconstrucție de epocă semnată de creatorii ambianței plastice Florin Gabrea și Iliana Svetlana Mihăilescu.

Încă o dovadă a obiectivității unui mare cineașt este și faptul că, în aceste zile, regizorul turnează filmul **Mănușile roșii**, o evocare a Holocaustului roșu inspirată de romanul lui Eginald Schlattner.

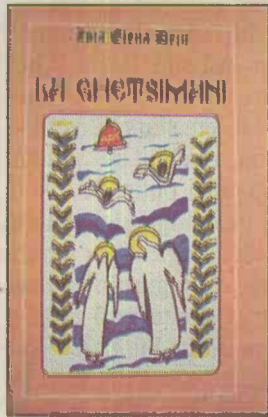
Mă dusei pe la Gilort...

HORIA GÂRBEA

ZOIA ELENA DEJU, *La Ghetsimani*, Editura Mălastra, poezie

O călătorie în județul Gorj, precum am făcut recent cu ocazia „Zilelor Tudor Arghezi”, ediția 2009, reprezintă, în primul rând, prilejul întâlnirii cu colegii scriitori din Tîrgu-Jiu și împrejurimi, precum Ion Cepoi, Zenovie Cărlugea, Gelu Birău, quadriga Popeștilor: Constantin Popescu, Ion Popescu-Brădiceni, Lazăr Popescu, Spiridon Popescu, cu poezii George Drăghescu, Vasile Ponea, Romulus Olariu și cu mulți alții. Dincolo de simpla întâlnire, totdeauna reconfortantă, călătoria se soldează cu aducerea la București a unei recolte editoriale pentru transportul căreia ar fi potrivită tradiționala cobiliță oltenească. Mi se pare necesar să ofer cititorilor o sinteză a volumelor apărute într-o regiune în care fervoarea literară și, în primul rând, poetică biruie criza și se opune ideii preconcepse a pragmatismului transoltean.

Încep cu volumul semnat de Zoia Elena Deju și postfațat de Gheorghe Grigurcu, pentru că el face apel la simțirea cea mai pură, cea religioasă, propunând implicit un tip de ecumenism. Cartea este trilingvă (versiune engleză de Codruța Călugăru – nume adecvat temei – și germană de Dumitru Dănău). Trei cicluri poetice scurte sînt dedicate

unei monografii a întâlnirii cu Divinitatea. Demersul inițial este indiscutabil unul care ține de ortodoxie și, de aceea, prezintă interes felul în care cititorul de limbă germană sau engleză, mai mult ca sigur catolic sau protestant, le poate percepe și traduce în spirit, nu doar lingvistic. O altă ciudățenie, mai mare încă, este că toate textele sînt tratate în maniera formală a unor terține nerimate, amintind de forma hai-ku, evident îndepărtată flagrant de creștinism și ortodoxie, consimilă revelației budiste sau shintoiste. Nu încapă îndoială că textele scrise de Zoia Elena Deju nu sînt și nu pot fi hai-ku, chiar dacă unele se apropie, nu numai ca reprezentare exterioară, de acest tip de poezie: „Lumină Lină./ Candelă./ tînguiri de seară”. Totuși, poeta simte necesar să-și esențializeze trăirile mistice est-europene într-un mod oriental și nu cred că o face pentru a deconcerta cititorul. Este, nădăjduiesc, un tip de comunicare care depășește apartenența la un mod de frazare. Ilustrațiile în peniță ale lui Florin Gheorghe, prea abundente, sper că se doresc pioase, chiar dacă adesea sînt de-a dreptul caricaturale și induc ideea de luare în deșert nu numai a celor sfinte, dar și a poeziei la care se referă.

**GEORGE DRĂGHESCU
Tăcerea din cupă
Editura Vinea, poezie**

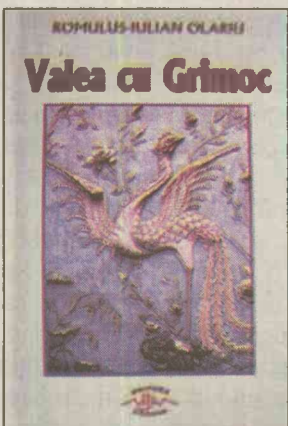
tului le-ar favoriza. Hotărît lucru, concizia hai-ku-istică e definitorie pentru expresia lirică din Gorj și trimite la esențializarea brăncușiană. De aici și pînă la a vedea în orice bolovan o sculptură e doar un pas! Unele dintre reflecțiile spontane ale lui George Drăghescu au prospețimea și finețea poemului într-un vers:

„Toate frunzele poartă autograful lui Dumnezeu”. Cele voit prețioase întristează: „Judecata de Apoi nu se face cu martori”. Cîteva poeme sînt dedicate, inevitabil, aș zice, capodoperelor lui Constantin Brăncuși, pe lângă care actorul-poet trece zilnic. Admirația uimită șade bine artistului, chiar dacă exprimarea ei nu poate egala capodopera. Cînd uită de repere culturale și forme fixe premeditate, poetul izbutește: „Călătoresc prin iarbă – veșnicia mă poate ajunge?”. Poate că da!

ROMULUS-IULIAN OLARIU, *Valea cu Grimoc*, Editura MJM, Craiova, poezie

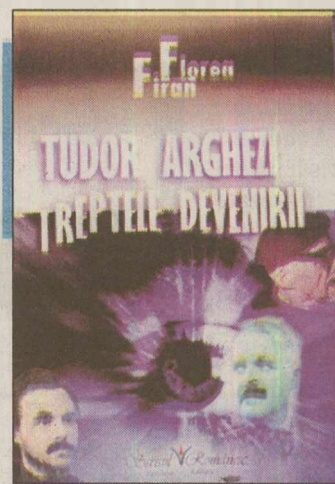
Din volumele sale, în număr de șase, apărute cu începere din 1997, Romulus Iulian-Olariu, profesor de română la Colegiul Național George Coșbuc din Motru, a realizat o selecție de vreo 200 de texte. Una dintre caracteristicile lor este indecizia lexicală, poetul preferînd să utilizeze paranteze pentru a oferi fiecărei sintagme mai multe forme. „(N)asul Cleopatrei” poate fi, așadar, organul simțului olfactiv sau cartea din mîneca reginei. Mai subtil încă, el se întreabă cine trece „serpește” pe „(l)iziera pădurii”, înțelegînd să combine metafora pădurii ca liră cu notația concretă a lizierei. Fie zis în paranteză că „liziera pădurii” e cam pleonastic, „liziera” fiind un fel de pădure (precum crîngul, zăvoiu etc.).

Asemenea jocuri lexicale țin mai degrabă de arta rebusistică decît de poezie. Poetului îi place să încifreze textul, uitînd că un cititor contemporan n-are prea mult timp de deslușiri și, dacă este unul rafinat, preferă esența superficialului verbal. Chiar și Grimocul cu majusculă, din valea titlului, rămîne obscur (o fi un animal fabulos, cum sugerează co-

perta?). Mai inspirat e autorul cînd frazează natural, eventual ironic, pe urmele lui Topârceanu: „Muza mea cu harfă mică/ și tristețe de vînzare/ o, Erato,/ stau culcat cu capul/ chiar în poala dumitale” sau găsește o rimă care luminează un context „ochii tăi se sting/ precum străvechea/ dinastie Ming”. Unele strofe reușite amintesc de Cezar Baltag: „Șarpele cu priviri înguste/ îi trece iar eternității/ pe sub vâl/ și fuste”. Lui Romulus-Iulian Olariu, ca oricărui poet, îi șed bine naturalețea, lipsa de ostentație, contrariul venindu-i ca dracu’. Un semn de provincialism și kitsch asupra căruia nu încetez a mă pronunța este „centrarea” tuturor versurilor, modă la fel de fertilă artistic precum

plasarea pe televizor a unui pește de sticlă cu mileu dedesubt! Romulus-Iulian Olariu este, sper, destul de serios pentru a renunța la el pe viitor. Dar eu voi face din osîndirea practicantilor o cerere imperioasă a dărîmării acestei Cartagine de carton! Și voi începe fiecare articol cu vorbele: Nu mai centrați sau veți fi periferici, mușca-v-ar Grimocul!

**FLOREA FIRAN
*Tudor Arghezi -
treptele devenirii*
Scrisul Românesc,
critică**

Premiul pentru „argheziologie” l-a dobîndit la Tîrgu-Jiu, în acest 2009, o monografie a lui Florea Firan, neobosit autor și editor de volume de acest tip. Este o lucrare didactică, bogată în formulări „gingașe cumpănite”, de genul:

„Mărțișorul însemna pentru Arghezi mulțumirea de sine, bucuria interioară, calmul și liniștea în mijlocul celor dragi, gîndurile răzlețe adunate noaptea pe un petec de hîrtie, cafeaua ce-l aștepta aburindă lîngă tabachera de tutun”. Numitul Arghezi „șinea țigara ca un țaran, ca pe un obiect de cult” (citat din Florin Potra). Ce știm noi, deci și Florea Firan, ce însemna, cu adevărat, pentru Arghezi, Mărțișorul? Dar aceste supoziții fac o literatură, o anumită literatură, ca să fim mai preciși. După cele scrise de alții, mai ales după monografia lui Al. George, Florea Firan stă cuminte în tranșee și narezăză cronologic ce-a făcut Arghezi în viața lui, fără a risca nicio interpretare a operei, mulțumindu-se să presupună ce reprezentau pentru poet diverse lucruri. Opera lui Arghezi, genialul poet și prozator, suportă foarte bine și un tratament mai puțin concesiv decît se obținează să-i aștearnă monograful său. Capitolul **Consacrare academică** este o strălucită probă de diplomatie, în care se eludează resorturile evidente ale scrierii unor volume ca **1907-Peizaje** („moment de mare complexitate în conștiința scriitorului”, după F. Firan) și **Cîntare omului**, ca și scopurile „consacrării academice” a poetului, redus la tăcere vreme de cinci ani și regăsit miraculos. Se pot reține din volum bibliografia extinsă și eufemismul genial: „moment de mare complexitate în conștiința scriitorului”, desemnînd, în limbajul de toată ziua: vînzare de sine, tranzacție cu conștiința, mîncare cu polonicul a unei materii în principiu necomestibile. Hotărît lucru: Florea Firan e un fin diplomat, care știe să-și aleagă meniul!

**VASILE PONEA
*Stări de vină -
Mal de tort*
Editura Clusium,
aforisme**

Deși nu am făcut armata, rețin din puțul gîndirii cazone o maximă rimată, deloc oarecare: „Orice-ai face, orice-ai cere, AMR-ul e-n scădere!”. Este, să recunoaștem, o trivialisare înălțătoare - remarcați, vă rog oximoronul! - a stihurilor eminesciene: „Cu mine zilele-ți adaogi/ Cu ieri, viața ta o scazi...” care, la rîndul lor, versifică niște cugetări anterioare

(apud G. Călinescu și alții). Consecința este că bucuria terminării inevitabile a stagiului militar – sau a oricărui altui stagi – obnubilează conștiința apropierei consecutive și cu aceeași viteză de inexorabilă moarte, o mică defecțiune de încredințat, vorba regretatului Ion Stratan, el însuși prea grăbit cu viața-i, ceasornicării „irreparabile tempus”. Sub semnul acestor amare considerații, Vasile Ponea se ipostaziază ca un Cioran al Parîngului, apăsînd pînă la podea pedala unui pesimism atroce pe care Paula Romanescu îl traduce în franceza marelui sceptic. „Metafora este o închisoare cu tîlc a ideilor” spune el, hamletian, și noi pricepem că, dacă și Danemarca (după o statistică recentă, cea mai fericită țară din lume) este la prințul de la Elsinore o închisoare, cu România nu mai avem nimic de făcut. Apropo de titlu, mi-am amintit o pertinentă indicație regizorală: „Bagă stare!”. Uneori, enunțul devine obscur: „Dîndu-ți cuvîntul, te dai pe Sine drept faptă”, ceea ce se traduce, stupefiant, să recunoaștem: „Donner sa parole – se donner pour image parfaite de la réalité”. Dificultatea găsirii echivalenței stă în straniețea originalului și în starea lui „de vină”. Starea de vin fiind preferabilă! Paralel cu aforismele colegului de la Jiu, am regăsit, în cîntecul lăutarilor, oferit grațios de către organizatori, o sublimă tautologie față de care orice filozof ar păli de invidie: „Dealul-i deal și valea-i vale!”. Se putea invers, Socrate? Reveniînd la cele lumești, maxima emblematică a volumului semnat de Vasile Ponea cred că este aceasta: „Toate încep aici, dar nu se termină nimic”. Concis și profund, n'est pas? Ba Spa!

Doi români și jumătate scrie versuri inspirate

● O elevă din Constanța a câștigat locul al treilea la ediția din acest an a (țineți-vă bine!) Olimpiadei de filozofie, desfășurată la Helsinki. Îmi cer scuze: n-am reținut numele fetei, dar nu numai din vina mea. Știrea, difuzată de un post de radio FM, nu a durat mai mult de 30 de secunde și nici n-a mai fost reluată în cursul aceleiași zile sau în zilele următoare, așa cum se obișnuiește. Dacă era vorba despre o nouă faptă de cultură și divertisment comisă de Sexy Brăileanca, Alina Plugaru sau de Piticu' porno, canalele media românești ar fi vuit cel puțin o săptămână, pe când așa, ce metafizica noastră?! O biată olimpiadă, acolo, fie ea și de filozofie... ● Stelian Tănase își continuă imperturbabil lupta perseverentă și necruțătoare cu limba română. După ce, în urmă cu câteva săptămâni, am aflat din cavitatea bucală ce cu onoare posedă că pluralul substantivului răufăcător ar fi *răifăcători*, sâmbătă, teleastul inventiv a mai binecuvântat lexicul românesc și cu vocabula *imobilizati* care, am înțeles din context, desemnează, după părerea domnului Tănase, persoanele care se ocupă de daraveri imobiliare (investitori, proprietari, agenți, vânzători, cumpărători, oșteni, halebardieri, popor...). Faptul că în fața sa, în studio, se afla întâmplător ministrul Culturii nu l-a împiedicat deloc pe bravul intelectual să repete treaba cu *imobilizati* de vreo

trei-patru ori. Morala: ce-a stricat profesorul de limba română prin clasa a VI-a nu mai îndreaptă nici mama mamei ministrului!... ● Din mulțimea de sloganuri electorale care însoțesc numele (postate pe toate gardurile) candidaților la europarlamentare, unul mai stupid decât altul (despre sloganuri vorbesc...), se detașează autoritar prin conținut și printr-un inefabil poetic cutremurător, cel al cuplului Corneliu Vadim Tudor – George Becali: „*Doi români și patrioți! Vor scăpa țara de hoji!*”. Stilistic, vaticinarul distilă il divulgă ca autor pe C.V.T., dar profunzimea mesajului și frenezia ideatică poartă înconfundabilă marcă înregistrată G.B.-D.P. (Dan Pavel, pentru necunoscători). Să analizăm opul cuvânt cu cuvânt pentru că merită. Așadar: *doi*. Dacă acceptăm teza că fiecare dintre împričinați este (câte un) întreg, matematic, împreună sunt doi. Bingo! Mai departe: *români*. Încă un fapt ce frizează evidența: ambii sunt, într-adevăr, români, cu excepția lui Becali care se revendică pe toate drumurile naționale și județene machidon. (Apropo: știți care e asemănarea dintre o portocală și o bucată de zahăr cubic? Aceeași: amândouă sunt rotunde, cu excepția zahărului cubic!...). Revenim: *și*. Absolut corect! *Patrioți* – o mai fidelă ilustrare a ideii de patrie nici că se poate concepe: nu zicea Domnul Tudor Vladimirescu (citez din memorie): „*patria e nărodul, iar nu tagma jefuitorilor!*”?! Ba, zicea. *Vor scăpa*: asta nu mai e chiar atât de sigur dacă ne gândim că, deocamdată, n-au luat sfârșit nici problemele lui Becali cu justiția, nici ale lui Vadim cu... așa, în general! *Țara*: care dintre ele? Țara Bâr-

sei? Țara Hațegului? De ce nu și Țările de Jos? Unde e spiritul comunitar-european al celor doi arhangheli ai onestității? Se poate atâta naționalism pe (scuzați...) cap de candidat? *De = de*. *Hoji*: a comenta vorba asta urâtă ar fi un mod de a discuta despre multe funii ce se bălângăne printr-un număr oarecare de case și palate fără nici un spânzurat în dotare. O singură nedumerire: dacă se vor alege, Vadim și Becali intenționează, oare, să scape țara de hoji prin corespondență sau să chiulească fără jenă de la lucrările Parlamentului European în care speră să ajungă? În cazul că vă puneți mîntea cu problema ce se va întâmpla dacă nu se alege, vă răspund neîntrebat: cu-atât mai bine țării, și muntelui, și mării... ● Oricât talent și patriotism local investește presa românească în tentativa de a ocoli formularea unui verdict cinstit la dilema a fost sau n-a fost un succes participarea noastră la ediția 2009 a Festivalului de la Cannes adevărul e unul și prost: păi, n-a prea fost. Sau, ca să ne păstrăm optimismul: era loc pentru mai bine, tovarăși!... ● Într-o corespondență de pe Coasta de Azur, Alex. Leo Șerban livrează cititorilor de pe meleagurile natale în delir un nou episod palpitant din serialul dedicat incredibilelor aventuri ale anatomiei și fiziologiei sale greu încercate. Intitulat sugestiv *Plângerea șezutului meu*, fragmentul de text în cauză este un *lament* patetic și, în același timp, un apel sfâșietor adresat organizatorilor Festivalului de la Cannes să scurteze, naibii, durata statului domnului a.l.ș. în fotoliu la vizionări, de parcă i-ar fi pus cineva pistolul la tâmplă, obligându-l să se facă cronicar cine-

matografic. Jelania este pe cât de înduioșătoare, pe atât de vulgară: „*Stiu că avem două buci, dar timpul în care stai pe ele nu se împarte la două*” (corect: la doi – nota mea la gramatică: 4 împărțit la 2!). Și sârmana victimă continuă, implorând Cannesilina (un derivat, fabricație proprie, de la ciceronionul Catilina, v-ați prins, nu-i așa?): „*Jar dacă vorba bătrânului Hitchcock te lasă rece (aceea că orice film trebuie să țină cont de bășica omenească), atunci măcar gândește-te la fundurile noastre...*” etc. Nu zic: s-ar putea să existe câteva persoane interesate de fundul domnului Alex. Leo Șerban, dar nu cred că ele alcătuiesc majoritatea cititorilor revistei **Dilema Veche**, în paginile căreia apare fundamentalul, ca să spun așa, articol șerbanian. Dar, mai știi? Vorba indianului: *de gustibus...* ● O reclamă a Rompetrol se încheie cu mobilizatoarea lozincă stahanovistă ce exprimă convingerea firmei lui Dinu Patriciu că România va crește și va înflori prin „*bun simț și responsabilitate*”. Aferim, deși parcă nu domnul Patriciu este omul de pe mapamond cel mai îndreptățit să dea sfaturi și lecții de comportament moral națiunii. Oricum, nu servindu-se de astfel de argumente cu dus și-ntors între el și el... ● O reclamă la dubla întâlnire fotbalistică Poli Timișoara – Unirea Urziceni și Dinamo – F.C. Brașov, insistent difuzată pe GSP TV în a doua jumătate a săptămânii trecute, avea ca idee centrală enunțul de anvergură cosmică: „*un singur punct, o diferență infinită*”. „*Infimă*” mai înțeleg, dar „*infinită*” nu e totuși cam mult?! Întreb și eu, nu dau cu parul!... (*Critias*)

NIETZSCHE ȘI BASMUL CENUȘĂRESEI

Finalul acestei ediții de campionat are ceva din acru fermecător și justițiar al basmului cu Cenușăreasa sau al filmelor-baladă cu Rocky (I, II, III etc...) încheiate folcloric și americanesc cu tradiționalul și unanim-așteptatul *happy-end*. (Mă rog, unanim e un fal de a spune: excepție fac suporterii dinamoviști, dar ei nu se mai pun la socoteală...). Echipa lui Dan Petrescu a făcut figura stenică a fetei de la țară, obligată să îndure frustrări, nedreptăți și umilințe fără seamăn, trecând senină prin încercări cumplite și înfruntând blândă aroganța strepezită a contemporanilor de ambe sexe, dar care, până la urmă, se vede răsplătită cu coroana de mireasă visată. Această îngemănarea fotbalului cu poveștile miraculoase ale copilăriei este tot ce-a mai rămas admirabil dintr-un sport decapitat demult de frumusețea gratuită a ludicului și împins brutal în malaxorul unei industrii capitalizate la greu și, nu odată, oneros în numele performanței cu orice preț. Și la orice preț...

Cea mai spectaculoasă bombă din întreaga istorie a fotbalului românesc a detonat într-o atmosferă blazată, instituită prin mijloace specifice de tot felul de falși *guru*, de jalnici prezicători fără har care decretaseră cu suficiență că pentru a izbândi pe meleagurile sportului-rege sunt necesare și obligatorii trei lucruri, în această ordine: banii, banii și banii. Ei și numai ei condiționează, în viața noastră, sălcie a Pythiilor de mucava dâmbovițeană atât valoarea cât și succesul. Toată filozofia lor de specialiști în nimic se reduce la ecuația oligofrenă: ai bani, cumperi vedete, ai vedete, faci echipă, ai echipă, obții rezultate; restul e tăcere...

Dan Petrescu și Unirea Urziceni au răsturnat cu superbă nonșalanță astfel de axiome comode, vehiculate interesat de teoreticieni cu buzunarele burdușite în pofida

crizei mondiale, punând pe tapet, în contrapartidă, un arsenal de adevăruri și valori pe punctul de a fi uitate: munca, modestia, tenacitatea, credința în ideal, dorința de autodepășire. Marea victorie a grupării ialomițene nu rezidă în iminenta cucerire a titlului (Unirea este virtuală campioană pentru că fabulistul avea dreptate: minuni în vremea noastră nu știu a se mai face...); autenticul său triumf nu îl reprezintă înfrângerea în duel direct, după o cursă epuizantă, a dinamoviștilor cuplului de cascadorii răsă-plânsului Borcea-Rednic, ci a propriilor limite și inhibiții. Trecuți pe linie moartă, ignorați de antrenori și manageri fără vocație și fără ochi, refuzați de cluburi spilcuite și cu ifose, jucătorii adunați la Urziceni prin grația flerului și inteligenței lui Mihai Stoica, dublate de iscusința și pasiunea pentru meserie a nebunului frumos care e Dan Petrescu, au sfidat cutumele păguboase și legile fizicii rutiniere, constituindu-se într-un grup veritabil – omogen, coerent și solidar în cuget și-n simțire sportivă. Odată realizat acest pas – mic, în aparență, uriaș și decisiv în economia performanței –, toate celelalte elemente constitutive ale morfologiei unui *team* redutabil (așezarea în teren, disciplina tactică, ritmul adecvat, cadența de metronom, spiritul de întraajutorare și de sacrificiu, încrederea fiecăruia în sine și în ceilalți) s-au ordonat pe cale naturală și au fost asimilate organic într-o formulă optimă de exprimare fotbalistică.

Nu l-am crezut nici o clipă sincer pe Dan Petrescu atunci când susținea că nu se gândește la adjudecarea titlului de campion. Sunt convins că, dimpotrivă, doar această speranță și spaima neîndeplinirii ei îi hrăneau, într-un demențial balans, visurile de fiecare zi și coșmarurile de fiecare noapte. Triumful său final reprezintă o surpriză doar privit din afară. El a fost clădit temeinic

și meticolos prin efort, perseverență și abnegație, prin suferință și sudoare, drept pentru care izbânda Unirii are ceva din neverosimilul victoriei anonime a lui Rocky Balboa în confruntarea cu deținătorul centurii mondiale la box, dar și ceva din sublimul ei. Diferența este că personajul interpretat de Sylvester Stallone era unul imaginar, iar mirabila întâmplare se plasa pe teritoriul ficțiunii, pe când Petrescu și ai lui sunt omenești de reali, de autentici, trăiesc printre noi și, dacă vrei, pe fiecare-n parte poți, arghezian, să-l pipăi și să urli: este!

Acest cel mai muncit și mai meritat titlu din câte au fost obținute vreodată în campionatul nostru s-a parafat, doar, în meciurile Urziceniilor cu Dinamo și Politehnica Timișoara; el s-a edificat pas cu pas, săptămână de săptămână și bucățică cu bucățică timp de un an și poate chiar mai mult. În pofida numărului mic de puncte care va despărți, după ultima etapă, echipa lui Dan Petrescu de a doua clasată, oricare va fi aceea, distanța simbolică dintre Unirea și restul competitorilor este incommensurabilă. Austerele, obiectivele linii de clasament vor acredita de data aceasta o imagine neconformă cu fizionomia unei ediții de campionat marcate de o desfășurare și, mai ales, de un final halucinant. Niciodată însă expresia, devenită loc comun, **incredibil, dar adevărat** n-a acoperit o realitate mai reconfortantă pentru moralul celor care iubesc Fotbalul cu majusculă, iar nu înșelătoarele și, de multe ori, morbidele sale duplicate-surogat.

Vreți un argument recent în această ordine de idei? Iată-l: Dinamo – F.C. Brașov 0-2!?! Nici că se poate o dovadă mai convingătoare a faptului că Nietzsche era în croare: nu, Dumnezeu n-a murit... (*G.N.*)